

РАБОТНИЦА
І СЯЛЯНКА

9
ВЕРАСЕНЬ
1962

+ прилож

Песня сэрца

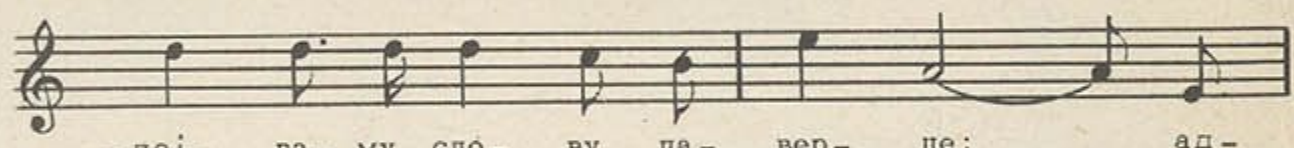
Словы А. БЯЛЕВІЧА

Музыка Г. ВАГНЕРА

УМЕРАНА

Па-слу-хай-це, лю-дзі, у-ва-гі пра-шу. Праў-

-дзі-ва-му сло-ву па-вер-це: ад-

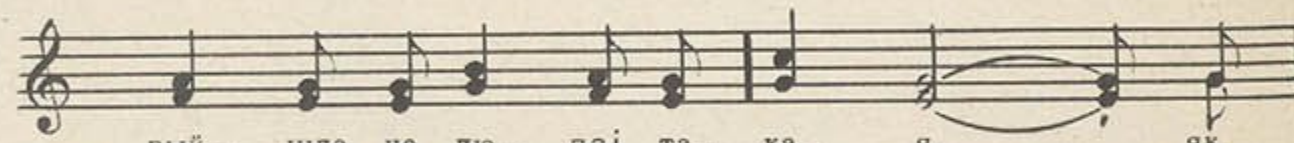
-даў бы я стру-нам пя-ву-чым ду-шу, ба-

-я-нам-вя-лі-ка-е сэр-ца, каб

скла-сці мне пес-ню яр-чэй за а-гонь, каб

вый-шла на лю-дзі та-ка-я, як

ро-зум на-ро-да, як сі-ла яго, я-

-го-га-ла-ва за-ла-та-я.

Паслухайце, людзі, увагі прашу.
Праўдзіваму слову паверце:
Адаў бы я струнам павучым душу,
Баянам вялікае сэрца,

Прыпеў:

Каб класці мне песню ярчэй за агонь,
Каб выйшла на людзі такая,
Як розум народа, як сіла яго,
Яго галава залатая.

Я песню такую пусціць бы хацеў
Па краю, пад месяц і зоры,
Куды чалавек наш адважна ўзяцеў,
Каб звездаць сусвету прасторы.

Прыпеў:

Каб класці мне песню ярчэй за агонь,
Каб выйшла на людзі такая,
Як розум народа, як сіла яго,
Яго галава залатая.

Разумнасцю наших высокіх ідэй
Акрылены людзі планеты.
Чысцей за крыніцы, за сонца ясней
І справы і нашыя мэты.

Прыпеў:

А наша навука ярчэй за агонь,
А наша навука такая,
Як розум народа, як сіла яго,
Яго галава залатая!

Крочым да зорак!

1988

Государственная
БИБЛИОТЕКА
СССР
имени
В. И. ЛЕНИНА
1962 г.

Пралетарыі ўсіх краін, яднайцеся!

РАБОТНИЦА № 9 І СЯЛЯНКА

ВЕРАСЕНЬ
1962

ВЫДАННЕ ЦК КП БЕЛАРУСІ

ГОД ВЫДАНИЯ ТРИЦЦАЦЬ ВОСЬМЫ

Вось яны, адважныя сыны краіны Саветаў, чым арліным палётам захапляўся ўвесь свет! Паглядзіце, якімі прамяністымі ўсмешкамі свецяцца твары касманаўтаў Андрыяна Нікалаева і Паўла Паповіча! Як радуецца іх шчасліваму вяртанню на зямлю Мікіта Сяргеевіч Хрушчоў. Гэты здымак зроблен на Унукаўскім аэрадроме, дзе сустрэкалі адважных касманаўтаў М. С. Хрушчоў і члены ўрада, працоўныя Масквы.

Здзейснілася! Ажыццёўлены першы ў свеце групы палёт савецкіх касманаўтаў на касмічных караблях, пабудаваных нашымі, савецкімі вучонымі, канструктарамі, нашымі рабочымі.

Зноў савецкая навука і тэхніка здабылі вялікую перамогу. Увесь свет яшчэ раз стаў сведкай таго, на якія дзівосныя подзвігі здольны савецкі народ — актыўны і свядомы будаўнік камунізма.

Услед за рускімі Юрыем Гагарыным і Германам Цітовым штурмавалі космас чуваш Андрыян Нікалаеў і украінец Павел Паповіч. Андрыян Нікалаеў на сваім караблі «Усход-3» прабыў у космасе каля чатырох сутак, праляцеў звыш 2600 тысяч кіламет-

раў і больш 64 разоў абляцеў вакол зямнога шара. Павел Паповіч на караблі «Усход-4» больш 48 разоў абляцеў Зямлю.

На працягу 71 гадзіны лётчыкі-касманаўты, падтрымліваючы двухбаковую сувязь, рабілі сумесны палёт у космасе. Яны прайшлі шлях, які ў тры разы перавышае адлегласць ад Зямлі да Месяца і назад.

Шлях у космас, адкрыты Юрыем Гагарыным і Германам Цітовым, становіцца шырокай дарогай, што вядзе чалавецтва да новых перамог розуму і працы! Палёты Андрыяна Нікалаева і Паўла Паповіча — новы знамянальны этап гэтага шляху, які набліжае нас да ажыццяўлення міжпланетных палётаў.

Камуністычная партыя і Савецкі ўрад, увесь савецкі народ славяць бессмяротны подзвіг Андрыяна Нікалаева і Паўла Паповіча. Адважным касманаўтам прысвоены званні Герояў Савецкага Саюза і лётчыкаў-касманаўтаў Савецкага Саюза.

Радуйся, савецкі народ, твая краіна — краіна Саветаў крочыць да зорак!

САМАЕ ГАЛОЎНАЕ...

КОЖНАЯ гаспадыня з вялікай ахвотай набывае лянныя абрусы, сурвэткі, пакрывалы. І зразумела чаму: вырабы з ільну і служаць доўга і мыюцца добра. Шмат у каго ўжо ёсць і рэчы, зробленыя на нашым Аршанскім ільнокамбінаце, хоць тонкія, бытавыя тканіны мы пачалі выпускаць нядаўна, менш як два гады назад. Першая чарга камбіната вырабляла толькі грубыя тканіны — для мяшкоў і ўпакоўкі. Цяпер камбінат выпускае 53 мільёны метраў тканін за год.

Здаецца, ну што складанага ў нашай вытворчасці? Спрадвеку беларусы славіліся сваім умением ткаць ільняныя вырабы. А вось паспрабуйце прасачыць шлях, на якім сінявокі лён ператвараецца ў квяцісты ўзорысты абрус.

Наш камбінат атрымлівае лён з ільнозаводаў, дзе яго перапрацоўваюць на валакно. Праз дзесяткі розных машын пройдзе ён, пакуль ператворыцца ў карысную, прыгожую рэч. І пачынаецца гэты складаны шлях у нас, у прадзільшчыкаў. Пушыстую кудзелю трэба ачысціць ад рэштак кастры, а затым паступова давесці да тоненькіх і моцных нітак. З гэтых нітак, пасля адбелвання і афарбоўкі, ткачыі ткуць абрусы ды пакрывалы.

Прадзільная фабрыка — гэта два вялікія светлыя і прасторныя цэхі. Ільновалакно тут спярша ператвараюць у мяккія тоўстыя, але нетрывалыя ніткі — роўніцу. Шпулі з роўніцай выстройваюцца на версе велізарных складаных прадзільных машын і перамотваюцца на верацёны. І не проста перамотваюцца роўніца, а выцягваюцца, скручваюцца, каб нітка была і тонкая і моцная. З аднаго метра роўніцы атрымліваем амаль 18 метраў пражы!

Але ж адны машыны, без умелых і спрытных чалавечых рук і пільных вачэй, не правялі б лянок па такой доўгай дарозе. Можна так калі і будзе на льнозаводзе-аўтамаце, а пакуль што ля кожнага станка ёсць людзі. Хоць і не вельмі шмат. Адна прадзільшчыца, напрыклад, паспявае дагледзець 118 верацён.

...Наташа Каласоўская прыйшла да нас пасля заканчэння сярэдняй школы. А цяпер стала вельмі добра прадзільшчыцай. Спакойна, без мітусні ідзе яна ўздоўж рада верацён, усё бачыць, усё заўважае. І калі ўсе сто восемнаццаць круцяцца, як ім і належыць, Наташа няспешна наводзіць парадак у сваёй «гаспадарцы»: выцірае пыл, мые цэмен-

таную падлогу ў праходзе паміж станкаў. У цэху паважаюць Наташу і за працавітасць, і за шчырую таварыскасць. Камсамольцы абралі яе сакратаром камітэта камсамола змены.

Добра працуюць і Жэня Кітаева і Валя Дарасевіч, і многія іншыя прадзільшчыцы.

Кожныя семнаццаць прадзільных машын абслугоўвае яшчэ здымаправацкая брыгада з дванаццаці чалавек. Яе абавязак — здымаць з машыны гатовыя, поўныя верацёны-пачаткі і запраўляць новымі. Зладжана працуюць здымаправацныя брыгады Ніны Івашкевіч і Ніны Андрэевай. Там, дзе пройдуць гэтыя дзяўчаты, машыны зноў загудуць мерна і ўпэўнена.

Нітка на верацёне накручана вельмі шчыльна, яе нельга ні адбіліць, ні пафарбаваць: у сярэдзіне пражы застаецца шэрая.

Наступны пераход нітакі — на матальную машыну. Тут яе накручваюць на бабіну мяккай моткі. Ёсць у нас і сярод матальшчыц свае перадавікі. Вось, напрыклад, Лена Меркуль. Пасля дзесяцігодкі яна скончыла школу ФЗН пры камбінаце. Невялікага росту, смуглявая, спрытная, Лена паспявае своечасова і новы пачатак замацаваць, і ў момант звязаць вузельчык на абрыве. Дзённыя нормы выпрацоўкі Лена выконвае ў сярэднім на 120 працэнтаў.

Кожная работніца нашай прадзільнай вытворчасці змагаецца за званне ўдарніка камуністычнай пражы. І ўвесь цэх, увесь камбінат дабіваецца, каб такое званне было прысвоена нашаму калектыву ў цэлым.

Самыя цяжкія дні ў нас ужо асталіся ззаду. Гэта было два гады назад, калі наш цэх уступаў у строй дзеючых. Абсталяванне мы атрымалі новае, і людзі прыйшлі новыя, вытворчасці не ведалі. Тады ўсе вучыліся працаваць.

Цяпер, як вы ведаеце, у нас ужо шмат вопытных прадзільшчыц. І цэх заўсёды перавыконвае план.

Для прадзільшчыкаў зараз галоўнае — барацьба за якасць прадукцыі. Гэта значыць — за роўнасць пражы па нумары. А ў нас яшчэ так бывае: адна і тая ж нітка ідзе то завельмі тонкая, то раптам таўсцейшая. І нам пакуль што невядома: дзе, на якім пераходзе ўзнікае гэта няроўнасць. Прычыну яе прадзільшчыцы шукаюць разам з тэхналагічнай лабараторыяй камбіната.

Вялікую ўвагу мы аддаём культуры вытворчасці. Без гэтага няма чаго і ду-

маць аб тэхнічным прагрэсе. Многія прадзільшчыцы, таксама як і Наташа Каласоўская, ужо добра зразумелі гэта. Цяпер распрацоўваем графік догляду абсталявання па вузлах.

Моладзь наша імкнецца да вучобы, авалодае сумежнымі прафесіямі. Прадзільшчыцы вучацца ў школах рабочай моладзі, на вячэрнім аддзяленні Аршанскага тэхстыльнага тэхнікума. Ёсць і заводнікі вышэйшых навучальных устаноў.

Калі гаварыць пра самую галоўную нашу задачу, дык гэта — выхаваўчая работа. Калектыву маладзёжны, а характары маладых, іх адносіны да працы, вядома, яшчэ не ўсталяваліся. Таму старэйшыя работнікі цэха, камуністы аддаюць маладым шмат увагі. І ўжо ня мала дасягнута: цэх мае добрыя вытворчыя паказчыкі, паўнакроўна жыве камсамольская арганізацыя, добрая ў нас і мастацкая самадзейнасць. І ўжо ўсе ведаюць — за што б ні ўзяліся прадзільшчыцы, дык зробяць не абы-як, а з агеньчыкам.

Надумалі мы год назад цэх азеляніць. — Нічога ў вас не выйдзе, — папярэджвалі скептыкі з іншых цэхаў. — Прадзенне — пыльная вытворчасць, кветкі не прыжывуцца.

Але нашы дзяўчаты папрыносілі гаршкі з фікусамі і ружамі, і цяпер цэх стаў нібы сад — столькі зеляніны ў ім. А потым узяліся прыбіраць двор. І цяпер паабалалі цэха, там, дзе год назад ляжалі кучы смецця, растуць дрэвы, зелянее траўка, цвітуць кветкі на клумбах. Любяць прадзільшчыцы пасядзець тут у час свайго абедзеннага перапынку.

Выхаваўчая работа — справа складаная, шматгранная. Да кожнага чалавека патрэбны свой падыход. Ёсць у нас Вера Пасуднеўская, добрая зараз прадзільшчыца. А як прыйшла да нас — неўзабаве «захварэла», не стала выходзіць на работу. Тыдзень, другі. Пойдзем адведаць — кажа: «хварэю». А дзяўчаты яе то ў кіно, то ў клубе сустракаюць. Калі выйшла працаваць, прынесла бюлетэнь. Паглядзелі, а ён падраблены. Паўтара месяца прагуляла дзяўчына. Судзілі Пасуднеўскую таварыскім судом цэха. Аказваецца, яна нейкі стары бацькаў бюлетэнь знайшла і вось надумалася... Хацелі перадаць яе справу ў народны суд, але пашкадавалі. Рашылі паверыць яе словам, узялі на парукі. Асаблівую ўвагу пачала ўдзяляць Вера зменны майстар Елізавета Мікалаеўна Уладзімірава, шчырая і адданая рабоце жанчына.

І зараз не пазнаць Веру Пасуднеўскую, нібыта і не з ёй здарыўся такі непрыемны выпадак.

Уперадзе ў нас шмат спраў. Усякае будзе — і цяжкасці, і поспехі, і радасці. І цяпер ужо бачна: добрая будзе больш. Калектыву цэха даказаў на справе, што ўмее пераадолюваць цяжкасці.

К. НИКУЛІНА,

начальнік цэха прадзільнай
вытворчасці № 2.
Аршанскага льнокамбіната.

Эканаміст аддзела працы Аршанскага
льнокамбіната З. Я. Кузьміна на прыёме
ў дэпутата Вярхоўнага Савета СССР
ткачыхі А. Я. Лузгіной.

— Вось якая ў нас сёлета збажына,—гаворыць аграном калгаса Ірына Караленка (справа) прадстаўніку райкома партыі Марыі Арэф'евай.

НАШЫ БУДНІ

КАЛГАС наш невялікі, зямлі не шмат, усяго каля тысячы гектараў ворных угоддзяў. Ды і тая не вельмі ўрадлівая—пяскі. Не ўгноіш—нічога не вырасце.

Таму ўгнаенні для нас—праблема нумар адзін. І свой расказ я пачну з угнаенняў.

Недалёка ад нашага калгаса знаходзіцца торфапрадпрыемства, якое пачало выпрацоўваць торфа-мінеральнае аміячнае ўгнаенне—ТМАУ. У гэтым угнаенні шмат каштоўных пажыўных рэчываў для раслін. Усім вядома, што ў торфе ёсць толькі азот. У тарфагноевы кампост абавязкова трэба дадаваць калійныя і фосфарныя ўгнаенні. А мінеральных угнаенняў у нас у раёне не дужа багата. У ТМАУ ёсць усё, што неабходна для расліны.

Па севазвароту ў нас на самым неўрадлівым участку ў 66 гектараў выпала садзіць бульбу. Старыя людзі паціскалі плячыма, казалі:

— Не будзе тут бульбы, на гэтай зямлі ніколі нічога не расло.

Я таксама сумнявалася, хоць выгляду не падавала.

Унеслі мы па 20 тон ТМАУ на гектар, пасадзілі бульбу. І што вы думаеце? На іншых, лепшых участках, дзе пад бульбу ўносілі па 40 тон гною на гектар, ураджай быў па 93 цэнтнеры з гектара. А на гэтым—да 117 цэнтнераў дайшоў.

Сёлета мы надумалі зрабіць эксперымент. Апрача бульбы, пасялі на палях, угноеных ТМАУ, 60 гектараў ячменю і 7 гектараў кукурузы. Ураджай ячменю сабралі добры—па 16 ц з гектара.

Не так даўно я атрымала з Мінска, з Інстытута навуковай інфармацыі, пісьмо. У лістападзе ў Мінску адбудзецца Усесаюзная нарада па вытворчасці і прымяненню ўгнаенняў на тарфяной аснове. Паеду абавязкова. Там будуць з усёй краіны вучоныя, будуць і такія практыкі, як я, дык можа яшчэ што карыснае для калгаса даведаюся.

Зварот Цэнтральнага Камітэта нашай партыі і Савецкага ўрада да ўсіх працаўнікоў вёскі прымусіў нас моцна за-

думацца. Сапраўды, ці ўсе магчымасці мы выкарысталі, каб узяць сваю грамадскую гаспадарку? Ці ўсе рэзервы ў дзеянні?

Мы, калгаснікі, цяпер у вялікім даўгу перад дзяржавай. Я маю на ўвазе новыя закупачныя цэны на прадукты жывёлагадоўлі. Мы ў даўгу і перад насельніцтвам гарадоў: людзі выдзелілі частку грошай са свайго сямейнага бюджэту для ўздыму жывёлагадоўлі.

Што ж мы робім, каб аддзячыць за гэтыя клопаты, за дапамогу?

Не буду расказваць, як мы сеем, як даглядаем пасевы, каб усё добра расло. Ёсць кнігі па аграэхніцы, там пра ўсё гэта можна прачытаць. Хачу сказаць пра тое новае, аб чым у кнігах яшчэ не напісана.

Я ўжо гаварыла, што зямлі ў нас у калгасе не шмат. Сёлета мы рашылі сабраць з аднаго ўчастка два ўраджаі, прымяніўшы так званы ўшчыльнены пасей. Вясной, на семінары па догляду кукурузы і цукровых буракоў, галоўны аграном тэрытарыяльнага калгасна-саўгаснага ўпраўлення Даніла Ягора-

віч Тарасенка расказаў, што па кукурузе можна сеяць кабачкі. У іх кароткі вегетацыйны перыяд, і яны не перашкаджаюць кукурузе.

Мяне гэта зацікавіла. У часе пералынку я падышла да агранома, спытала, як гэта робіцца. Даніла Ягоровіч растлумачыў, што калі кукуруза ўжо ўзышла і яе двойчы, удоўж і ўпоперак, апрацуюць, то па чыстых усходах, паабпал гнёздаў, трэба падсадзіць кабачкі. Толькі ўздоўж участка, каб у часе наступнай апрацоўкі культыватар не мог іх зрэзаць.

Пасадзілі мы такім чынам 11 гектараў кабачкоў. Пад кукурузу ўнеслі па 80 тон арганічных угнаенняў ды яшчэ падкармілі разбаўленай аміячнай вадой. І кукуруза на гэтым участку ў нас лепшая, і кабачкі добрыя.

І яшчэ адну карысную справу мы зрабілі сёлета.

Кожны год калгас сее грэчку. Насенне было засмечана дзікай рэзькай. Мы па чатыры разы прапускалі яго праз ачышчальныя машыны, пакуль давалі да кандыцыі. (А дзесці да кандыцыі—гэта значыць,

што ў кілаграме грэчкі павінна быць не больш ста каліў пустазельнага насення). Ды яшчэ ў глебе гэта пустазелле захоўваецца тры гады. І ваяваць супраць яго цяжка.

Рашыла я вясной, за дзень да сяўбы, прамыць насенне. Гаспадыні ж, калі кашу вараць, сыплюць грэчку ў гаршчок, а потым лыжкай збіраюць зверху пустыя крупы.

Прыйшлі жанкі са сваімі сітамі. Налілі ў начоўкі вады, у сіты насення насыпалі да палавіны і апусцілі ў ваду. Шчуплае насенне і пустазелле ўсплылі наверх. Жанкі рукамі іх сабралі, а добрае зерне высыпалі на пляцоўку сушыць. У той жа дзень яно ўжо сухое было. А назаўтра — сеялі.

За два дні восем жанчын прамылі каля тоны грэчкі і засеялі насенны ўчастак. І цяпер гэты ўчастак чысценькі, любата глядзець. Налета прамыем насенне для ўсіх сарака гектараў. Толькі, вядома, не такім прымітыўным спосабам.

Нас, працаўнікоў вёскі, чакае адказны экзамен. Не сакрэт, што надвор'е не спрыяла ўраджаю. І вясна халодная, і лета не цёплае. А тут яшчэ дажджы. Днепр разліўся, сенажаці пад вадой. Кукуруза таксама холаду баіцца. Як ні шануем мы яе, як ні даглядаем, а яна расце горш, чым летась. Але ўсё роўна кармавая база павінна быць створана, і мы яе створым. Засіласуем зялёную кукурузную масу. А пасеяна «каралевы» не мала — 100 гектараў. 20 гектараў пасеялі цукровых буракоў, 87 — кармавога лубіну. Акрамя таго, бульбянік засіласуем, салому зрэжам. Так што жывёла будзе з кормам.

Парадавала нас сёлета збожжа. Па 19 цэнтнераў з гектара сабралі азімай пшаніцы, па 12 — жыта. Жніво пачалі выбарачным спосабам. Каб скараціць тэрміны, не дапусціць страт, убіралі не толькі машынамі, але і ўручную. Штодня працавала больш 200 жней. Яны зжыналі за дзень па 26—30 гектараў густой збажыны. Усе 232 гектары азімага жыта зжалі за шэсць дзён замест планавых дзевяці. Памагло яшчэ і тое, што ўвесну ў калгасе пабудавалі дзіцячы сад, і жанчыны працавалі спакойна. Дзеці былі дагледжаны і накормлены ў пару.

Высокія ўраджаі збожжа дадуць магчымасць не толькі выканаць план дзяржаўных паставак, засыпаць насенне, выдаць на працадні, але і выдзеліць многа зерня на корм жывёле. Зімоўку мы сустрэнем падрыхтавана, як сапраўдных гаспадары.

І. КАРАЛЕНКА,

аграном калгаса імя Ільіча
Быхаўскага раёна.

НЕ ШКАДУЙ ПРАЦЫ

ПАМЯТАЮ, канчаецца красавік, а вясной і не пахне: холадна, дажджліва. Нарэшце выдаліся пагодныя дзенькі, ды ненадоўга — не паспелі пасеяць і палавіны льну, як зноў пайшла макрата. Хваляваліся не на жарты. Звяно абавязалася па 8 цэнтнераў валакна і столькі ж ільнасемя сабраць з кожнага гектара, а тут тэрміны зрываюцца. Толькі 5 мая закончылі сяўбу.

Праз колькі дзён выйшла ў поле і вачам не паверыла — усходы падняліся роўнай густой шчоткай. Я да агранома:

— Прыдзецца, Яфім Фядосавіч, агра-тэхніку мяняць — такому льну падкормка не патрэбна, — кажу.

Згадзіўся аграном. Мне ж зноў спакою няма, думаю — кожны год падкормлівалі, лён быў добры. Ці не памыліліся мы сёлета?

Але дарэмна сумнявалася. Лён вырас выдатны: густы, высокі, чысты. Калі б не апошнія жнівеньскія дажджы — ураджай быў бы проста незвычайны. Але ж ліўні месцамі прыбілі яго. Зноў клопаты звеннявой: семя недаспела, а саломка гніе.

— Пара, Вера, пачынаць уборку, — парайў аграном, — недабярэш семя, затое выратуеш валакно.

І выратавалі. Больш 8 цэнтнераў валакна з гектара будзе. Ды і семя няма.

У мяне часта пытаюць пра работу звяна, пра наш вопыт. Што ж тут сказаваць?

Я шмат чытала пра работу слаўных ільнаводак. Запомніліся мне словы знатнай ільнаводкі Героя Сацыялістычнай Працы Праскоўі Лазараўны Калола.

— Лён любіць догляд і ўвагу, таму калі ўжо ўзялася лён вырошчваць — не шкадуй працы.

Так мы і стараемся працаваць: у звяне 14 чалавек, кожны мае свой ўчастак і даглядае яго.

Сёлета мы засеялі льном 10 гектараў. Як правіла, сеем заўсёды па шматгадовых травах. Упершыню ў гэтым годзе вырашылі змяніць папярэднік — пасеялі крыху па кукурузе. Лён там вырас цудоўны. Атрымліваецца, што кукурузнае поле пад лён можна смела выкарыстоўваць.

Увосень механізатары правялі глыбокае ворыва. Мы пачалі нарыхтоўваць гной, торф, попел. Пад лён заўсёды кладзем аргана-мінеральныя сумесі. Робім іх самі, прыкладна ў такой прапорцыі: 3—4 тоны гною, 3 тоны торфу, 1,5 цэнтнера суперфасфату, 3 цэнтнеры попелу, 1 цэнтнер курынага памёту — на адзін гектар. Хачу сказаць, што не ўсюды прымяняюць гэтыя сумесі, а дарэмна: яны даюць вялікую сілу для развіцця раслін.

Ранней вясной, як толькі крыху падсохла, механізатары прапаравалі ўчастак, каб захаваць вільгаць. І тут жа мы ўносілі ў глебу па 1,5 цэнтнера хлорыстага калію. Ён спрыяе ўстойлівасці раслін, павышае якасць валакна.

Перад пасевам ўчастак два-тры разы пракультывавалі і ўнеслі аргана-мінеральныя сумесі. Праз 3—4 дні, перад самым пасевам, яшчэ раз прапаравалі. Сяўба — адказны час для звеннявой. Даводзіцца сачыць за нормай высеву і за тым, каб насенне добра лягло ў радкі, каб не было потым «лысін».

Другі год высаіваем сорт «1—9». Ён лепшы за «Светач», таму што больш устойлівы, дае больш сямя.

Я ўжо гаварыла, што ўсходы сёлета былі дружныя, і мы іх не падкормлівалі. Праполку, вядома, рабілі, два разы прайшла кожная свой ўчастак. Паспрабавалі правесці хімічную праполку на адным участку. Ці раствор «Дык-тэкс-8» быў някасны, або дажджы змылі ўсё — не ведаю, але не загінула пустазелле. Прышлося выполваць уручную.

Церабленне пачалі выбарачна, у жніўні. Звычайна гляджу, дзе ніжнія лісточкі асыпаліся, а каробачка пачынае бурэць — тут і ўбіраем. У жніўні раніцы росныя, і першая саломка патрабуе прасушкі. Расцілалі яе гадзіны на дзве-тры, а потым звязвалі ў снапы і ставілі ў бабкі. У бабках лён ніколі ў нас не перастойваецца, звозім пад павеці яго. На работу выходзілі рана, ледзь золак. Ведалі, што нельга час упусціць. Асабліва добра працавалі Соня Ляшко, Юлія Шабус, Галя Казакова, ды і ўсе стараліся.

Убраць ураджай своечасова — гэта толькі палова справы. Не менш важна не дапусціць страт пры перавозцы льну з поля. Па вопыту ведаю, што ўбіраць бабкі лепей увечары, таму што тады гадоўкі не так адломваюцца ад сцябла. І другое правіла, пра якое нельга забываць ільнаводак, — у час пагрузкі і перавозкі каробачкі лапаюцца, асыпаюцца, шмат сямя «ўцякае» з воза. Таму трэба засцілаць воз мешкавінай.

Шмат увагі звяно аддае сарціроўцы саломкі па даўжыні, таўшчыні і колеру. Гэта мы стараемся рабіць у час абмалоту, ля машыны. Ужо тут пачынаецца падрыхтоўка да расцілу льну.

І трэці момант — тут асабліва патрэбна пільнае вока звеннявой — падыманне льну са сцелішчаў. У апошнія дні лежкі льну я часта бываю на сцелішчах, бяру пробу. Як толькі бачу, што валакно набыло стальны колер, зрабілася мяккім, моцным і кастрыца добра аддзяляецца — пара падымаць сцяблы.

У час падымання са сцелішчаў і сушкі канчаткова сарціруем па ступені вылежкі і колеру. На льнозавод здаём трасу старанна падабраную, добрым нумарам. У мінулым годзе сярэдні нумар быў 1,5—2,5. Сёлета, спадзяёмся, будзе не горш.

Лён патрабуе вялікай працы, але затое ён і аддзякуе шчодро. Наш калгас проста-такі ўзбагаціўся на лье: летась 150 тысяч рублёў прыбытку атрымаў. Наш лён быў самы лепшы на ўвесь раён: па 7,6 цэнтнера з гектара сабралі. А маё звяно ўзяло па 8,6 цэнтнера валакна і па 8,3 цэнтнера сямя. На Усесаюзнай выстаўцы дасягненняў народнай гаспадаркі калгас быў узнагароджан дыпламам першай ступені. Атрымала ўзнагароду і я — малы сярэбраны медаль і каштоўны падарунак. Такой жа ўзнагароды ўдастоена і адна з лепшых ільнаводак звяна Юлія Шабус.

Наш Талачынскі раён спаборнічае з працаўнікамі сельскай гаспадаркі Сенненскага раёна. Мы, ільнаводкі калгаса «Дружба», будзем старацца выйсці з гэтага спаборніцтва пераможцамі.

В. Н. МІКЛУХ,
звеннявая.

Шчырая песня

Да 50-годдзя з дня нараджэння

ПАЭТ — і з такім «грозным» псеўданімам — Максім Танк. Кожнаму, відаць, як і мне ў свой час, карцела адно пытанне: а які ж ён?

І вось, нарэшце, у памятных дні ўз'яднання Беларусі давялося ўбачыць яго на літаратурным вечары ў Мінскім клубе пісьменнікаў. Гэта быў не які-небудзь грозны асілак, як магло здацца пры вымаўленні слова «танк», а хударлявы вясковы юнак у белай вышыванай кашулі. Русыя, нібы крыху выгараныя на сонцы, валасы і маляды абветраны твар сведчылі, што гэты юнак шмат выхадзіў дарог за свае небагатыя на лік гады.

Розныя былі гэтыя дарогі. Адны вадзілі паэта з дому ў Радашковічы і Вільню — па навуку, якую так і не давялося закончыць (з Віленскай беларускай гімназіі быў выключаны за ўдзел у студэнцкай дэманстрацыі). Другімі дарогамі ён хадзіў сам, разносячы рэвалюцыйную літаратуру і выконваючы даручэнні падпольных камсамольскай і партыйнай арганізацый. А этапнымі дарогамі яго вадзілі самога пад узброенай аховай. Ад гэтых дарог ужо ніяк не мог адмовіцца паэт. І яны былі яго самай вялікай школай жыцця і навукі. Яны па сутнасці і нарадзілі ў ім паэта. Ды і ці магло спакойна біцца сэрца, калі паэт бачыў, як у адной з ім камеры памірае такі ж, як і ён, юнак са словамі: «Жыць ахвота, брат, ахвота...» Паэт заўважае, як патухаюць навек вочы таварыша...

Эх!.. к чорту гэтая работа! Сам казаў, яшчэ жыць ахвота,

І раптам заснуў назаўсёды, Таварыш!..

Недзе далёка на Палессі яго чакаюць бацькі. Што напісаць ім?.. Паведаміць пра смерць, назаўсёды расчараваць іх? Не. Іншага заслужыў таварыш...

І паслухай, хоць ты спіш: Што я напішу тваім

бацькам? Не, я не скажу, што ты загінуў!..

Можна, калі глянуць на гасцінец:

Сын, ці не?.. — У кожным падарожным На гасцінцы шэрым, Паміж жоўтых, чорных, белых каляін, Вечная надзея застанеца ім.

Вечная надзея!..

Абуджаць яе, жыць і падтрымліваць, клікаць на змаганне за лепшую долю, — вось якую ношу браў на сябе паэт. І нёс яе старанна і нястомна, нярэдка чуючы едкія папрокі ад высокіх знаўцаў чыстага мастацтва. Адыдзі паэт ад абранага ім шляху — і літаратурныя аўтарытэты тагачаснага заходнебеларускага «вышэйшага свету» адразу б узвялі яго на літаратурны Парнас і ўвянчалі б лаўрамі. Ды і беларускім уладам было б куды спакойней мець у сябе песняра чыстага кахання, а не паэта-рэвалюцыянера, якога трэба саджаць не на Парнас, а ў Лукішскі астраг.

Гэта добра разумеў і сам творца. Можна таму так рэдка адкрываў фіранку сваёй паэтычнай душы для прыгожага пачуцця маладосці. А яно настойліва давала знаць пра сябе.

Ішоў з сенажаці я нівай. Серп гарэў у яе руках... Што ж, ісці мо' далей? І стаяць неяк страх...

Эх, хаця б з каласамі не зжала!..

...Заглядзеўся, стаю. А дзяўчына ўсё жне. Ніва тае, як снег.

Серп бліжэй да мяне... Ні стаяць, ні ўцякаць, — Як прывязан, аж смех. Эх, хаця б з каласамі не зжала!

Вось так, толькі на імгненне мільгальці ў паэзіі пачуцці кахання. Да гэтых пачуццяў ён яшчэ вернецца, нічога не будзе забыта, пра ўсё будзе расказана ў вершах... Але гэта будзе паэзія. А цяпер думкі прыкаваны да больш важнага, да больш адказнага.

Не стала шмат маіх сяброў. Адных сляды пясак завяў Ці недзе спяць на Пірынеях Пад белым саванам снягоў;

Другія дзесьці уначы Драты іржавыя пілююць, Як ломяць мур і краты — чую —

Паўзу і я ім памагчы.

І памагаў сваім вершам. Памагаў змагацца, памагаў верыць у перамогу, памагаў яснай разумець сэнс барацьбы. Пра ўсё гэта пераканальна гавораць яго паэтычныя кнігі «На этапах», «Пад мачтай», «Журавінавы цвет», «Нарач». З іх паўстае шырокая карціна барацьбы народа былой Заходняй Беларусі за сваё са-

Максім ТАНК.

цыяльнае і нацыянальнае вызваленне.

І вось, нарэшце, збылося тое, да чаго імкнуўся паэт: Беларусь уз'яднана, увесь народ стаў вольны... І ён сам — грамадзянін вялікай краіны Саветаў. Радасцю і шчасцем поўняцца вершы паэта, прысвечаныя гэтым падзеям. Але... не-надоўга.

На краіну абрушваецца самая страшная і дзікая сіла — нямецкі фашызм. Паэт апрачае франтавы шынель.

Якія б выпрабаванні ні ўскладала жыццё на паэта, ён выходзіў з барацьбы яшчэ больш мужным і больш акрыленым. Яго песня заўсёды шчырая і верная народу. Яна адкрывае перад намі вялікі і прыгожы свет савецкага чалавека. «Праз вогненны небасхіл», «Каб ведалі», «На камні, жалезе і золаце», «У дарозе», «След бліскавіцы», «Мой хлеб надзённы» і іншыя кнігі — гэта тыя чыстыя душэўныя паэтычныя ступенькі, па якіх уздымаўся паэт да свайго пяцідзясяцігоддзя.

Паўвека — час велізарнага жыццёвага вопыту. І як вядома, не ўвесь ён да астатку выкарыстаны паэтам у напісаных творах. А таму мы не схільны ператвараць юбілей, як пра гэта жартоўна піша сам юбіляр, у «вясёлую рэпетыцыю пахавання», на якой «многа тостаў пустых і віна ў чаркі льецца»... На планеце не ўсю-

ды і не ўсё яшчэ добра. Шмат сіл спатрэбіцца, каб на-весці на ёй неабходны парадак і лад. І нам ніяк не абысціся без песняў паэтаў. Вось чаму і закончым сваё кароткае слова радкамі з «Трактата аб паэзіі» нашага юбіляра і выказаныя там думкі адрасуем да яго самога:

Не забывайце ж Пра век, у які мы жывём: Век супярэчнасцей грозных Паміж пуцяводнымі зорамі

І зорамі згаслымі, Паміж кавалкам хлеба

І кавалкам цэгля астрожнай, Паміж глытком жывой вады —

І атрутай, Паміж зялёным полымем лісця —

І полымем крэматорыя, Паміж струнамі скрыпак, цымбал —

І струнамі дроту калючага, Паміж посвісту крыл галубіных Пікаса

І куль, — Каб не стаяць убаку І ўнесці ўклад у перамогу Зор пуцяводных і хлеба,

Свежа-зялёнага полымя лісця,

Струн, Галубоў, Жыцця.

Алесь БАЧЫЛА

ЭМА Пятроўна Сьубарава. Гэта імя сустракаеш амаль на кожнай старонцы пратакольных запісаў пасаджэнняў вучонага савета Беларускага навукова-даследчага інстытута пладаводства, агародніцтва і бульбы, шматлікіх справаздач і рэкамендацый. Яны ляжаць перада мной на стала высокім стосікам, і я ўглядаюся ў кожнае слова, што адносіцца да селекцыянера-пладавода, выдатную працу якога добра ведаюць не толькі ў нас у краіне, але і за мяжой.

Не без хвалявання і трывогі я ўвайшла ў кабінет, дзе сярод многіх стаіць рабочы стол жанчыны-вучонага. Эма Пятроўна паглыбілася ў паперы. На ёй чорная, простая сукенка. Пасівелыя валасы сабраны на патыліцы ў вузел.

Яна адарвалася ад папер.

— Хочаце напісаць пра мяне? Чаму пра мяне? Хіба мала людзей, пра якіх можна пісаць? — Яна змоўкла, а ў вачах можна было прачытаць: «Не трэба, ідзіце, у мяне так многа работы, і сёння і заўтра, і ўвесь час». Але зірнуўшы ў мой твар і выслухаўшы нясмелыя тлумачэнні, чаго я прыйшла, Эма Пятроўна загаварыла.

Размова пачалася крыху здалёк — пра цяжкае надвор'е гэтага лета, пра недалёкую зіму, пра клопаты і хваляванні, звязаныя з ёю. Прыгадаліся жорсткія маразы трыццаць дзевятага года, што загубілі сады.

Цень даўняга болю, нібы хмаркай, атуліў твар жанчыны, адбіўся ў вачах. Тыя дрэўцы яна вышпеставала, падняла да сонца.

Эма Пятроўна СЮБАРАВА.
Фота П. Нікіціна.

СЕЙБІТ

Бачыць мёртвы сад — кожнаму цяжка. А як жа таму, хто даў яму жыццё? Тады сад яшчэ толькі-толькі падымаўся, пасаджаны яе рукамі і рукамі яе сябра і мужа Аляксея Яфімавіча Сьубарава. Хто любіць свой край, зямлю, той здольны зразумець і аданіць радасць і гора сейбіта.

...Мы ідзем роснымі сцяжынкамі новага саду. Густы чарэшнёвы гай, цяністыя алеі вішань, гадавальнік са стройнымі маленькімі дрэўцамі. А далей яблыні, яблыні, грушы. Эма Пятроўна ласкава кратае галінкі, раздумліва расказвае:

— Даўней, помніцца, тут быў зусім маленькі сад, усяго на тры гектары. Мы прыехалі сюды з мужам пасля заканчэння Маскоўскага ўніверсітэта ў сярэдзіне трыццатых гадоў. Тады ў Лошыцы і арганізавалася Беларускае аддзяленне Усесаюзнага інстытута раслінаводства. Супрацоўнікаў было мала. Мы з мужам вялі ўсю даследчую пладаводчую работу ці, больш дакладна, распачыналі яе. Забіраліся ў самыя далёкія куткі, у глухія вёсачкі сярод лясоў і балот, і ўсюды шукалі плодзавыя дрэвы. Заходзілі ў хаты да сялян, гутарылі. У канцы гутарак мазолістыя, шурпатыя рукі земляробаў клалі ў нашы чамаданы чаранкі, саджанцы, насенне.

— Вязіце, саколікі, вязіце, гадуіце. Наступным разам, як прыедзеце, можа і прывезеце свае гадаванцы — хай гэта будуць дрэвы-цуды. Могуць жа і на нашай зямлі расці цудоўныя дрэвы, кожны год даваць духмяныя, сакавітыя плады.

Вось ужо сабраны чаранкі плодзавых дрэў з усіх канцоў Беларусі, даследаваны сады. Пасылаюцца пісьмы і ідуць адказы на іх ад чараўніка прыроды Івана Уладзіміравіча

Мічурына, паштоўкі і пасылкі з-за мяжы. Наладжана сувязь з селекцыянерамі-пладаводамі Сібіры, Урала, Казахстана, Украіны...

Вясной трыццаць сёмага высеялі 14 тысяч зярнятак чарэшань. Узышло крыху больш дзiesięці тысяч. З іх трэба было адабраць найбольш зімаўстойлівыя. І вось пасля першай зімы засталася дзве тысячы. Яшчэ адбор — пакінута тысяча. Маразы 1939 года перанеслі 800 раслін. З імі і пачынаецца селекцыйная работа, карпатлівая праца, мэтай якой — дабіцца, каб чарэшні былі высокаўраджайныя і каб плады іх былі добрыя.

Як зразумець, як уявіць сабе кожны дзень шматгадовай напружанай працы, адчуць яго дыханне, яго пульс? Устае гэты дзень з сонечнымі праменьнямі і спачывае разам з імі. Прамяністы радасны дзень з сонечнай бадзёрай усмешкай. Часам сонца хаваецца за хмару, і тады — пахмурны, цяжкі настрой. Многа бывае ўсяго — радасцей і засмучэнняў, трывог і неспакою.

Дрэўцу, нібы таму дзіцяці, патрэбны цеплыня і ўвага. Пачуйце, улавіце сэрцам яго ўнутраны патэемны голас. Абараніце яго, тоненькае і кволае, ад хвароб і шкоднікаў. Перагарадзіце дарогу заваем, укрыйце ад марозу. І яно адгукнецца на клопаты, падорыць сейбіту радасць.

За ўсе гады — і даваенныя і пасляваенныя — сабрана каля трох тысяч гатункаў розных плодзавых дрэў. Іх трэба было палепшыць і даць людзям такімі, якіх яны чакалі ад вучоных: каб і маразоў не баяліся, і ўраджаі высокія давалі, прычым кожны год, і каб плады ляжаць доўга маглі, і каб смачныя былі.

...Збочваем на алейку разгалістых нізкарослых дрэўцаў з чырвона-ліловымі ягадамі. Эма Пятроўна расказвае, што дрэўцам толькі чацвёрты год і вось ужо —

плады. Тым і славіцца чарэшня, што яна вельмі «скараплоднае», як кажуць селекцыянеры, дрэва. Жанчына ўважліва прыглядаецца да галінак, да ствалоў сваіх гадаванцаў. Рука цягнецца да бугарка на ствале. Што гэта? Няўжо хвароба? Рукі таропка разгортваюць глебу, пільныя вочы ўглядаюцца ў жыццё пад зямлёй. Што расказуць карэнні?

А я не адрываю вачэй ад гэтых рук. Маленькія, худзенькія, маршчыністыя, з шурпатымі далонямі, пацямялыя ад зямлі.

Кожны дзень яны адчуваюць зямлю, халаднавата-вільготную ад дажджу і цёплую ад сонца. І такая моцная над імі гэта ўлада зямлі, што не могуць зняць яе слядоў на руках доўгія гадзіны працы з паперамі, з чарнілам. Піша Эма Пятроўна нямала — яна загадчыца аддзела, аўтар 47 друкаваных прац.

Мы прайшлі ўжо даволі далёка, а твар жанчыны ўсё яшчэ захоўвае выраз трывогі і заклапочанасці. Хвароба — гэта страшна. Яна можа закончыцца смерцю гадаванца. Больш таго, яна можа закончыцца смерцю ўсяго віду, сямейства, над якім працаваў вучоны многія гады.

І вось цяпер адчуваецца: гэта задумлівасць, гэты неспакой надоўга, на многа начэй, пакуль не раскрыецца яшчэ адна таямніца.

Маленькая, худзенькая жанчына ў чорнай сукенцы спорнымі крокамі ідзе па росных сцяжынках. Колькі таямніц, разгаданых і неразгаданых, сустракае яе тут кожны дзень! Праца вучонага — гэта ўсё жыццё сярод таямніц, гэта наступленне на іх, барацьба і ўрэшце перамога.

— МАМКА, ты зноў едзеш? А калі вернешся?

— Хутка прыеду, сыночак. Глядзі толькі, слухай бабулю, а то не прывяжу цукерак!

Надзея бярэ на рукі сына і ласкава гладзіць па галоўцы. А малы, адчуваючы, што маці хутка пойдзе з дому, прытуліўся да грудзей, абвіў ручкамі шыю.

Турботная прафесія ў Надзеі Купрыянавай. Яна — сельскі кінамеханік. З вёскі да вёскі курсіруе са сваёй перасоўкай. А маршрут вялікі, аж шэсць вёсак. Сёння яна ў Мар'інай Будзе, а заўтра дэманструе кінафільм у Мхініцкім клубе. Для чалавека адзінокага нішто, а яна ж маці. Трэба зрабіць што-кольвечы і дома, сына дагледзець.

Нібы кінакадры, праплываюць гады. Асабліва запамяталася Надзеі вясна, калі яна канчала дзесяцігодку. Хто ў гэты час не марыць аб будучым? Была і ў Надзеі мара. Бывала, зойдзе ў клуб і глядзіць, як кінамеханік Ольга Кабанова дэманструе фільм. Дзяўчынцы здавалася, што нічога лепшага няма на свеце. Забывалася Надзея да кінамеханіка і ўдзень, калі тая рыхтавалася да сезанса.

— Што, падабаецца табе? — пыталася Ольга Кабанова.

— Вельмі, — ціха адказвала Надзея і сарамліва апускала вочы.

— Вось і добра, атрымлівай атэстат сталасці — і на вучобу!

Ад Ольгі дзяўчына даведалася, што ў Мінску ёсць школа кінамеханікаў, і надумалася абавязкова паехаць туды вучыцца.

— Хіба гэта дзявочая справа? — запярэчыла маці. — Паехала б вунь на ўра-

Жыццё на колах

чыху вучыцца ці настаўніцу. А то кіна-механік! Не, не пушчу!

Надзея дастала з кішэні складзеную паперку і паклала на стол.

— Вось ужо, мама, і накіраванне на вучобу. У раённым аддзеле культуры выдалі.

А праз год Надзея вярнулася з вучобы. На самы цяжкі маршрут накіравалі яе. Ніколі кінамеханікі перасовак не выконвалі плана ў Мхініцкім сельсавеце.

— Не такія з пустым вярталіся, — гаварылі паміж сабою кінамеханікі. — Няхай паспрабуе.

Але больш за ўсё даставалася насмешак яе матарысту, дэмабілізаванаму салдату Яўгену Серакову:

— Вось табе, салдат, і камандзіра знайшлі!

Іншы раз Яўген і сам невядома на каго злаваяўся, што павінен слухацца нейкай там дзяўчынкі.

— Пайду прасіцца да іншага кінамеханіка, — думаў хлопец. — А не перавядуць — зусім кіну.

Ішлі дні, а Яўген не прасіўся на іншае месца. Калі праз месяц сабралі кінамеханікаў і матарыстаў на нараду, выявілася, што на гэтым маршруце ўпершыню выканан план. Серакоў застаўся.

А пасля і вяселле згулялі. Навекі парадніла агульная справа Надзею Купрыянаву і Яўгена Серакова.

Цяпер «сямейны экіпаж» — адзін з лепшых у Краснапольскім раёне. З месяца ў месяц ён перавыконвае заданне. Нядаўна ў раённым аддзеле культуры падвялі вынікі работы за першае паўгоддзе. 125 працэнтаў плана — вось паказчык работы Надзеі Купрыянавай. За гэтай лічбай — вялікая, карпатлівая работа. За выдатнае абслугоўванне насельніцтва Купрыянава ўдастоена ганаровага звання ўдараўніка камуністычнай працы. Яе прозвішча занесена ў рэспубліканскую Кнігу пашаны, на Дошку гонару раённага аддзела культуры.

Калі хто-небудзь з кінамеханікаў скардзіцца, што гледачоў мала, то яму кажуць:

— Ты бяры прыклад з Надзеі Купрыянавай. У яе заўсёды поўная зала народу. Гледачы цяпер сталі патрабавальныя, у кіно ідуць, каб культурна і карысна адпачыць. І кінамеханік павінен усё зрабіць, каб адпачынак не быў сапаваны.

Калі ў вёсцы паяўляецца афіша, што будзе дэманстравацца кінакарціна, рабочыя саўгаса «Выдрынскі» ведаюць: Надзея пакажа яе добра. Перад сеансам Купрыянава расказвае змест кінакарціны, улічвае заўвагі гледачоў. Яна рэгулярна дэманструе сельскагаспадарчыя фільмы, навукова-дакументальныя, часопісы.

В. КАВАЛЕЎ

Пра некаторыя з іх, адкрытыя і прыадкрытыя, расказвае Эма Пятроўна.

13 гатункаў чарэшань і вішнёва-чарэшневых гібрыдаў, 3 гатункі вішань, 5 гатункаў сліў выведзены ёю. Яна ўдзельнічала ў вывядзенні 10 гатункаў яблынь і 6 гатункаў груш.

— Чым жа лепшыя нашы гатункі? — спытаеце вы, — кажа Эма Пятроўна. — Вось, напрыклад, вішня «Навадворская». Выведзеная ў нас, яна пладаносіць кожны год і ўраджаі яе добрыя. Плады буйныя, сабраны да 10 штук у кожную гронку. Адно дрэва ў дзесяцігадовым узросце дае да 70 кілаграмаў вішань. Ці ўзяць яблыню «Беларускі сінап». Гэта позні, зімаўстойлівы гатунак. Яго каштоўнасць у тым, што яблыкі могуць ляжаць да новага ўраджаю, не губляючы сваіх смакавых якасцей.

Пладоўныя дрэвы, выведзеныя рукамі лошыцкіх вучоных, растуць цяпер па ўсёй Беларусі — у дзяржаўных плодагадавальніках, у калгасах і саўгасах. Вынікамі працы беларускіх селекцыянераў-пладаводаў карыстаюцца і ў іншых рэспубліках краіны. Іх дрэвы растуць і пладаносяць у многіх яе кутках. І ўсюды людзі дзякуюць тым, хто стварыў такія цудоўныя дрэвы.

...У садзе, па якім мы ідзем, многа людзей: гэта — навуковыя супрацоўнікі, рабочыя. Гэта ўсе тыя, хто ўносіць свой уклад у агульную селекцыйную справу.

На сцяжынках часта сустракаюцца юнакі і дзяўчаты. Яны цёпла, прыязна вітаюцца з Эмай Пятроўнай. Жанчына ласкава распытвае іх аб справах. Потым, ужо размінуўшыся, яна коратка расказвае пра кожнага. Вось і Ніна Міхневіч сустралася. Гэта жанчына працуе ў аддзеле Эмы Пятроўны старшым навуковым супрацоўнікам.

...Жыве Эма Пятроўна ў новым інстытуцкім пасёлку Лошыцы на прыгожай вуліцы, якая патанае ў зеляніне садоў. Вуліца носіць імя чалавека, асабліва дарагога ўсім гэтым людзям — іх настаўніка Івана Уладзіміравіча Мічурына. Прасторная, утульная кватэра. Гасціная,

спальня, невялікі рабочы кабінет. Кнігі. Шмат кніг, часопісаў. Літаратура на замежных мовах. На паліцах заўважаю кнігі, на вокладках якіх прозвішча Эмы Пятроўны. Гэта працы, напісаныя ёю і адной і ў сааўтарстве з мужам.

У гэтым кабінёце яны працуюць разам. Тут дапамагаюць адзін аднаму, спрачаюцца. Аляксей Яфімавіч піша доктарскую дысертацыю.

— Бывае, што думкі ў нас не супадаюць, — прыпамінаючы штосьці, усміхаецца жанчына. — Гэта здараецца не так ужо і рэдка. І тады мы спрачаемся дома, а мала гэтага — і на пасяджэнні вучонага савета.

Прашу Эму Пятроўну паказаць медалі, узнагароды. Яна крышку хмурыцца, устае і выходзіць. Доўга не вяртаецца. Потым уваходзіць са шкатулкай. «Заклалі кнігамі, ледзь знайшла».

На аксамітных падушчках — Вялікі залаты медаль, два Малыя залатыя, Вялікі сярэбраны — узнагароды Усесаюзнай сельскагаспадарчай выстаўкі. У 1955 годзе Эма Пятроўна атрымала вельмі дарагую для яе ўзнагароду — мічурынскі юбілейны медаль, а праз тры гады, у дзень яе 60-годдзя — ордэн Працоўнага Чырвонага Сцяга. А летась прыйшло пісьмо з радаснай весткай — за гатункі чарэшні, выведзеныя Эмай Пятроўнай Сябаравай, інстытут узнагароджан на Эрфурцкай выстаўцы ў ГДР сярэбраным медалем. Граматы, віншаванні, пісьмы. Іх шмат, гэтых падзяк, за вялікую плённую працу.

Мы развітваемся. Эма Пятроўна на развітанне зноў звяртаецца з просьбай:

— Вельмі вас прашу, не пішыце пра мяне... Пішыце пра маіх сяброў, што працуюць у гэтым цудоўным садзе, пра яго характар, пра тую карысць, якую ён прыносіць людзям. Ну, а я ж нічога незвычайнага не зрабіла.

Прабачце, Эма Пятроўна, што я не выканала вашай просьбы. Пісала так, як падказвала мне сэрца.

Г. НУЖКОВА

ХЛАПЧУК

Марці ЛАРНІ

Мал. Ю. Пучынскага.

ХЛАПЧУК прысеў на лаўку і плюнуў перад сабой на сцэжку, насыпаную гравіем. Сэрца яго зноў агідна зашчымела. Ён выцер тыльным бокам далоні лоб, насунуў кепку на вочы і засоп. Жыццё ўяўлялася яму бязглуздай латарэяй — поўнай сварак, лаянкі, пошласцей і агідных учынкаў. Яго, літаральна кажучы, выпхнулі за дзверы роднага дома на вуліцу, каб старэйшая сястра магла спакойна рабіць свае справы.

Хлапчук вылаяўся. Гэта як быццам прынесла палёжку, развевала цемру, якая азмрочвала ландшафт яго душы. Ён адчуваў стому і злосць. Усё здавалася яму недарэчным і бязглуздым, усё злавала яго. Нават асенняе сонца свяціла да непрыемнасці ярка. Насунуўшы кепку яшчэ глыбей на вочы, зноў пагардліва плюнуўшы — плявок быў нібыта ўвасабленнем агіды, — ён разваліўся на лаўцы і пачаў думаць аб жыцці. У жыцці, напэўна, было штосьці д'ябальскае і ў корані ілжывае. Інакш ён не качаўся б цяпер тут, думаючы над тым, дзе б расстарацца пажэрці. Крыху інакш выглядала ўсё гэта пры жыцці бацькі. Была ва ўсякім разе ежа. Не было іншых клопатаў, апрача школы. Але бацька памёр. І чаму гэта чалавек павінен паміраць? Нараджацца толькі для таго, каб памерці. Як бацька. Ён вось цяпер, вядома, у раі. Інакш і раю не існуе. І гэта, напэўна, адна брахня...

У той жа момант хлапчук пачуў каля сябе голас:

— Слухай, малады чалавек, падбяры крыху свае аглоблі.

Хлапчук не на жарт раззлаваўся. Вось д'ябал! Нават у бязлюдным парку не дадуць спакою. Ён хуценька адсунуўся і, задыхаючыся, выкрыкнуў:

— Прыткні свой зад, чарвяк няшчасны, і не...

Хлапчук адразу абарваў голас, нібы ад ікоты. Перад ім стаяў яго былы настаўнік, высокі хударлявы мужчына з вуглаватым тварам, у пенснэ. Хлапчук спярша збянтэжыўся, але затым зноў набраўся нахабства. Ён мог цяпер завязаць вузлом хоць бутэльку. Мужчына і на самай справе аказаўся настаўнікам, але з народнай школай яшчэ ўвесну было раз і назаўсёды скончана. І цяпер настаўнік быў «проста» знаёмы. Знаёмая старая бестыя, што некалькі гадоў дапыхала хлапчу-

ка невясёлай гісторыяй аб папраўчых установах і дзіцячых дамах.

Настаўнік падсеў да хлапчука і папросту загаварыў:

— Глядзі ты! Гэта ж наш Рыста! Ну, прывітанне! Ты чаго тут бадзяешся?

Той насупіўся і запярэчыў:

— Дзесьці ж і я, чорт вазьмі, павінен знаходзіцца!

Твар настаўніка ўспыхнуў. Хлапчук, відаць, застаўся хлапчуком. Тым жа зласлівым, упартым і калючым, якім быў чатыры месяцы назад. Але цяпер яго ўжо нельга было ні паставіць у вугал, ні пакінуць пасля ўрокаў, ні пакараць зніжэннем адзнакі за паводзіны. Яны былі цяпер як два самыя злосныя ворагі. Настала хвіліна маўчання. Ішла душэўная пазіцыйная вайна, у якой разведку боем вялі позіркі.

Настаўнік паспрабаваў прадоўжыць размову, хоць і здагадаўся, што яна не дасць карысці. Хлапчук быў пачварна выхаванай, незразумелай істотай гарадской ускраіны, перад ім адкрывалася бліскучая кар'ера хулігана.

— Ну, як правёў лета? — вымавіў нарэшце настаўнік.

Хлапчук храпануў ля самага вуха настаўніка і з'едліва ўхмыльнуўся:

— Нішто сабе, мілае пытанейка! Зусім бабскае! Але дзякуй і за тое. Прайшло так сабе — з прычыны адсутнасці лепшага.

І на яго схуднелым твары расплылася сухая, д'ябальская ўхмылка. Жорсткая ўсмешка пераможцы. Яму здавалася, што быць ветлівым і прыстойным папросту недарэчна і брыдка. Ад нараджэння ён прывык да ўдараў і аплявух. Кожны лічыў патрэбным даць штурхалю. Так, проста, мімаходзь. «Выбірайся на вуліцу, — раз-пораз напускала на яго старэйшая сястра, — няхай бы ты хаця на кватэру даў падзарабіць». А калі ён зараз жа не знікаў, сястра звярталася за дапамогай да сваіх кліентаў. Але ўсё гэта цяпер здавалася хлапчуку вельмі прывычным. Ужо такое жыццё, але ведай адно, усміхайся!

Настаўнік беглым позіркам акінуў вучня, чыя душа была для яго нібы цёмны лес. Нічога не скажаш, хлопец зух. І ўсё ж неяк не верылася, што рана загрубелая душа была такая ж чорная, як і яго нямытыя рукі. Хлапчук быў мала-рослы, худы і ўбогі. Голыя лыткі тырчэлі, нібы карэнні дрэў, тонкія, зямлістыя. На ім былі лахманы, а пад лахманамі — толькі скура ды косці і вечна бунтуючае сэрца.

Настаўнік крыху засмуціўся. Хлопчык, нягледзячы на ўсё, выклікаў у яго жаль. Ён запытаў на гэты раз амаль па-бацькоўску:

— Колькі ж табе год, Рыста?

— Колькі? — злосна перадражніў хлапчук і працягваў, пазяхаючы: — Вельмі ўжо недалікатна цікавіцца ўзрастам людзей (ва ўсякім разе так адказвае панам сястрыца). Але ж Запор... настаўніку павінна быць вядома, што мне пайшоў чатырнаццаты.

— Зусім справядліва, — пацвердзіў настаўнік і з цікаўнасцю дадаў:

— Ты штосьці недагаварваеш? Гавары адкрыта, што ты маеш на ўвазе? Мы цяпер не ў школе.

Рыста, не задумваючыся, шчыра адказаў:

— Бачыце, мілы чалавек, справа ў тым, што вам у школе далі мянушку Запоркін. Чартоўскі дасцінна?

— Вельмі дасцінна, — згадаўся настаўнік, ад злосці прыкусіўшы губу. — Хіба ты яе прыдумаў?

— Не, не я, бог ведае хто. Я прапанаваў Філіна, ды хлопцы не захацелі.

На дзіва нахабным выглядаў былы вучань, ён саспеў для папраўчай установы! Але настаўнік стрымаўся, адкрыў партсігар, дастаў цыгарэту, закурыў. Ён навучыўся рэгуляваць напружанне нерваў нікацінам. Хлапчук прагна сачыў за ім, схакаў хвіліну, а затым выпаліў:

— Калі не палічыце абразай, то я папрасіў бы падкінуць зацяжачку. Сястрычка сцягнула раніцай апошні акурка...

— Ты што! — ускіпеў настаўнік. — Ды як ты асмеліўся! Ну, ведаеш, гэта пераходзіць ужо ўсякія межы.

Падлетак не разгубіўся, выцягнуў з кішэні завяздзаны акур-рак, які падабраў на вуліцы перад прыходам у парк, злёгка пацягнуў кепку на вочы і прамовіў:

— Адны навучыліся курыць у маладосці, другія — у старасці, некаторыя зусім не навучыліся. Я вось куру толькі другі год. Вельмі таткава смерць падзейнічала. Ну, калі сусед не разарыўся на зацяжку, то, можа, разарыцца хоць на агеньчык.

Настаўнік задумаўся. Яго самалюбству быў нанесен жорсткі ўдар. Педагагічная тактыка патрабавала тэрміновага перагляду, і ён прыйшоў да вываду, што хлапчука трэба неадкладна адправіць у папраўчую ўстанову або здаць на парукі. Гэтага патрабавала ўжо і сацыяльная справядлівасць. Рыста быў выліты злачынец або ва ўсім разе ў яго былі ўсе задаткі такога. Абавязак грамадства ў гэтых выпадках — браць чалавека за каўнер і адпраўляць яго пад далікатнае і ласкавае сонейка грамадскай апекі.

Але праз хвіліну ў галаве мільганула новая думка. Яна не была плодам яго генія, яе шмат стагоддзяў назад кінуў свету Іоў, які засмучана ўздыхнуў: хто знойдзе цноту там, дзе яе няма?

Нечакана настаўнік раскрыў партсігар і, прапануючы цыгарэту, бесклапотна кінуў:

— А ну, Рыста, закуры! Па праўдзе кажучы, я таксама куру з дванаццаці гадоў.

Хлапчук аслупянеў. Запоркін, сапраўды, усё-такі аказаўся чалавекам ідэі. Ён, як відаць, умеў не толькі арудаваць указкай. Рыста схпіў цыгарэту і, прагна зацягнуўшыся, раз-пораз паплёўваў. Настаўніку гэта яўна не спадабалася. І ён надумаўся па-сяброўску заклікаць да парадку свайго былога вучня:

— Слухай, Рыста, чаго, браце, часта плюешся? Гэта непрыгожа і, апрача таго, вельмі негігіенічна.

— Кіньце, даражэнькі, бясконца чытаць пропаведзі, — шчыра адказаў хлопчык. — Зрэшты гэта вельмі злуге, калі ўсюды толькі і робяць, што стукаюць ды павучаюць. Дадому прыйдзеш — сястрыца нібы мужыка праглынула; пойдзеш газеты разносіць — бабы праходу не даюць: позна, маўляў, па вуліцах бадзяешся; зойдзеш у парк, каб даць нервам адпачыць, — цябе і тут прабіраюць. Усюды бурчаць. Падумаўце самі, мілы чалавек, як тут будзеш сябе адчуваць, калі толькі і чуеш адно і тое, нібы з грампласцінкі.

Усталявалася доўгае маўчанне. Настаўнік крадком пазіраў на падлетка, які раскурваў ужо трэцюю цыгарэту і выглядаў невыказна шчаслівым.

У гэты момант пачуўся прарэзлівы фабрычны гудок. Хлапчук падскочыў, няпэўна азіраючыся. Настаўнік неўразумела запытаў:

— Ты што, хіба спалохаўся гудка?

— Не, — адказаў хлапчук, — але ўжо чатыры гадзіны,

мамка работу канчае. Яна, ведаеце, працуе там на фарфора-вым заводзе. Ужо так радуецца старая, калі бачыць мяне ля варот фабрыкі, што нават страх бярэ. Крыху з глузду з'ехала небарака пасля таткавай смерці.

— Вось яно што, значыць, твая мама працуе на фабрыцы, а тата памёр. Але ж у цябе ёсць яшчэ сястра, таксама мая былая вучаніца. Яна дзе-небудзь працуе?

Хлапчук зрабіў выгляд, нібыта не чуе настаўніка, і, вы-простаючыся, прамовіў:

— Ліха на яго, мне, аднак, трэба ісці.

Настаўнік таксама ўстаў і бадзёра сказаў:

— Я прайдуся з табой да варот. Чым сястра займаецца?

Тут падлетак палез у бутэльку:

— На чорта вы ў мяне пытаеце? Няхай бы спыталі ў яе самой.

— Добра, не гарачыся. Я ж не ведаў, што гэта тваё балючае месца.

— Якое там балючае, проста злосць бярэ. Увесь горад ведае, чым прамышляе Эльві. Ночы ў рэстаранах сядзіць, а ўдзень качаецца ў пасцелі. А сёння гэта свіння сярод белага дня выпхнула мяне на вуліцу. Да яе госці іншы раз і ўдзень прыходзяць.

Худыя кулакі хлопчыка моцна сціснуліся, і на яго худым падбародку ўздрыганулі паджылкі. Настаўнік запытаў яшчэ:

— А што кажа твая мама пра такое жыццё?

— Старой лепей маўчаць, — суха адказаў падлетак. — Па праўдзе кажучы, Эльві нас корміць і можа ў любы момант выгнаць на вуліцу. А жыць на што будзем? Паветра глытаць ды дзіву даваць! Красці таксама не хочацца, адразу зацапаюць. А мяне нікуды на працу не бяруць. Вельмі малады, кажуць. Дурное гэта слова — малады, малады...

Хлапчук прыбавіў крок, але настаўнік упарта ішоў побач з ім. Нарэшце яны падышлі да варотаў фабрыкі. Настаўнік, цікавасць якога абуджала ўсякая грамадская з'ява, нягледзячы на тое, што ён бачыў і назіраў іх нібыта з акна салона скарага пезда, спыніўся паглядзець на ўнушальны малюнак: выхад рабочых з фабрыкі. Гэта быў велізарны стракаты патак людзей. Тут былі пажылыя, згорбленыя жонкі рабочых, знясіленае цела якіх не здольна было больш насіць плода, а думка — падняцца вышэй фабрычнай сцяны; былі тут і маладыя жанчыны, на тварах якіх ляжаў суровы адбітак жыцця; дзяўчаты-падлеткі, у пачорах вачэй якіх гарэла полымя нязведаных страсцей пакут, шчокі якіх загараліся чырванню, калі старэйшыя жанчыны з горыччу гаварылі пра каханне і розныя формы яго праяўлення; юнакі, найвялікшай асало-дай якіх было выйсці за межы фабрыкі, на свабоду, змяніць адзенне, памыць твар і правесці некалькі гадзін у нервовай мітусні горада; тут цякло міма само жыццё, будзённае жыццё простых людзей.

Але маці падлетка ў гэтым патоку не было. Яе павезлі яшчэ раніцай. Яна пакінула фабрыку, нібы княгіня. Падтрымліваючы пад рукі, майстар і жанчына-падручная завялі яе ў машыну хуткай дапамогі, якая даставіла яе ў шпіталь. Звычайны няшчасны выпадак. Адны гаварылі, што ён здарыўся ад неасцярожнасці. Другія — што ад слабасці і стомы.

Хлопчык з застылым тварам крочыў да бальніцы, а следам за ім ішоў настаўнік у пенсне, ціхі, прыгнечаны. Ён угадваў падлетка сесці ў таксі або на трамвай, але хлапчук расшуча адказваў:

— Гэта дарэмная трата грошай. Я дайду пеша. А вы можаце дабрацца хоць самалётам. Ды і што вам у бальніцы трэба? Мусіць, нагаворыце старой, што я куру. Толькі гэтага можна чакаць ад настаўнікаў.

Настаўнік злёгка дакрануўся да пляча Рыста і сказаў:

— Слухай, Рыста, можа, з мамай здарылася што-небудзь сур'ёзнае? Можа, я змагу вам чым-небудзь дапамагчы?

Падлетак адказаў з задзірлівай грубасцю:

— Вы ляпечце зусім нібы афіцэр Янхунен з арміі выра-тавання, які жыве ў нашым доме. Гэты дабрадзея таксама шчодро асыпае нас дапамогай. Папрасіў у яго старыя чара-вікі, дык ён ласкава паднёс мне ў адказ: «Слухай бога, і ты ні ў чым не будзеш адчуваць патрэбы». Вось гэта, скажу вам, дапамога! Да д'ябла ўсіх дабрадзеяў! Справімся самі.

Злосць успыхнула ў настаўніка. Так не паводзіў сябе перад ім яшчэ ні адзін малакасос. А між тым хлапчук быў яго вучнем. І адкуль ён такі, невыносна дзёрзкі і калючы, не па га-дах «стары» і агрэсіўны?

Пасвяжэла. Сонечныя промні ўжо не грэлі, як летам. Іх цяпло халадзіла. Настаўнік заўважыў, як па голых лытках падлетка прабеглі дрыжыкі холаду.

— Становіцца холадна, — заўважыў ён.

— Падыміце каўнер, — суха параіў хлапчук.

Балада пра маці

Іван КІРЭЙЧЫК

1
Па завадзі ціхай,
Не чуючы ліха,
Хадзіла бусліха,
Старая бусліха.
Чырвоныя боты
Тапталі балоты,
Такая работа
У бусліхі.

А потым
Насіла дахаты
Гасцінец багаты
Сваім бусляням,
Сваім немаўлятам...
Па завадзі ціхай,
Не чуючы ліха,
Хадзіла бусліха,
Матуля-бусліха.

2
Як раптам у вёсцы
Пачуліся стрэлы
І вельмі ўжо штосьці

Запахла гарэлым.
Спяшала, ляцела —
Там вёска гарэла...
Дым, полымя, стрэлы
Бусліху сустрэлі.
І крылы самлелі:
Над роднаю хатай
У полымі тлелі
Яе бусляняты.
І аж пачарнела,
Як сопуха тая...
Крык распачы немай
Над вёскай лятае.
Страшнае гора
Схапіла за горла.
Ляцела угору,
Крычала у горы.
І крылы злажыла
І камнем упала
Туды, дзе кружыла,
Дзе пекла шугала, —
К сваім немаўлятам...
Смяяліся каты,

Чужыя салдаты,
Над птушкай цыбатай.

3
Прайшло з паўгадзіны...
Каваныя крокі
Адзінага сына
Вялі да вярэйкі.
На страшныя мукі
Матуля глядзела:
Паскручаныя рукі,
Пасечана цела...
Лягчэй было б маці
З ім побач памерці...
Нямое пракляцце
Стрымала у сэрцы.
...Салдаты з чужыны
Усю ноч балявалі.
Мо' кроў яе сына
Яны дапівалі!..
Мо' слёзы матулі!
Мо' гора матулі!..

У хмелі танулі.
Пад ранак паснулі...
Барвовай чупрынай
Аж да небакраю
Шугнула хаціна.
Шаптала старая:
— За сына... За сына...
Барвовай чупрынай
Шугала хаціна.

4
Суровыя вочы,
У іх—помста, пракляцце...
Па вуліцы крочыць
Знямелая маці.
Пасечана цела,
Пабіта, парвата...
Фашысты нацэлілі
Услед аўтаматы...
Чужак падганяе:
— Шнэль, шнэль, альтэ фрау!..
Да сына старая
Шагае, шагае...

Нарэшце, яны прыйшлі ў бальніцу. Хлопчык спыніўся ў бальнічным вестыбюлі перад настаўнікам і спакойна сказаў:
— Вы пачакайце тут. Мамка — сарамлівы чалавек. Старая ўсё жыццё працавала на фабрыцы. Яна, небарака, не вельмі разбіраецца — можа яшчэ раззлавацца, убачыўшы гасцей. Прыткнуцца дзе-небудзь, я не доўга.

Прайшло дзесяць хвілін, а хлопчук усё не вяртаўся з бальнічнай палаты. Настаўніку надакучыла чакаць. Крадком ён пайшоў за падлеткам, памалу адчыніў дзверы і, застыўшы ля парога, зазірнуў у палату. На ложку ляжала жанчына з тварам, бялейшым за прасціну, на якой ляжала яе галава. З аднаго боку ложка стаяў хлопчык, з другога — маладая медсястра. Хлопчык схіліўся над ложкам, сціскаючы руку сваёй маці, якая ляжала ў непрытомнасці, і з запалам гаварыў:

— Мамачка, дарагая, ты не павінна паміраць! Ты чуеш, мамачка, мілая, ты абавязкова паправішся! Я пайду працаваць, а ты будзеш дома. Мы знойдзем сабе асобны пакой, а Эльві пакінем адну...

Медсястра адварнула твар да акна, а хлопчык адрывіста працягваў:

— Мамачка, любая, чаму ты маўчыш? Скажы хаця што-небудзь. Мама, паслухай, я сустрэў сёння настаўніка. Ён чулы чалавек і хоча дапамагчы нам. Ён абавязкова зможа ўладкаваць мяне на працу, як і іншых хлопцаў і дзяўчат з нашай школы. Я хоць усё жыццё буду хлусіць на конт год, калі гэта дапаможа. У мяне няма больш сіл жыць на вуліцы... Мама, мамачка, родная...

Настаўнік ціха прычыніў дзверы і вярнуўся ў вестыбюль чакаць хлопчыка. У вачах жанчыны, якая ляжала на ложку, ён бачыў халодны бласк. Але ў той жа час ён убачыў нешта большае: у хлопчука гарадской ускраіны былі два твары. Перад смерцю хлусня адступае і чалавек здымае з твару маску акцёра.

Настаўніку, які займаўся вывучэннем грамадскіх з'яў, паступова праясніўся і другі факт: хлопчык быў занадта добры для папраўчай установы. А між тым яго вымушаны былі цяпер адправіць іменна туды. Настаўнік у думках уявіў сабе доўгую чараду хлопчукоў хельсінскіх ускраін з нахабнымі звычкамі і позіркамі рана закаранелай шпаны, якія бадзяюцца па вуліцах, і прыстойных, сацыяльнамыслячых грамадзян, якія прарочаць ім бліскучую кар'еру хуліганаў.

ШЧАСЛІВАЕ ДЗЯЦІНСТВА

→
Вось дзеці работніц
Аршанскага льнокам-
біната. Які цудоўны
жывы куток у іх дзі-
цячым садзе № 2!

Фота Д. Прэса.

←
А гэта малая калгас-
ніц сельгасарцелі імя
Ільіча Быхаўскага ра-
ёна. Ціхі час... Іх ма-
ці спакойна пра-
цуюць на полі, бо дзе-
ці накормлены і да-
гледжаны. На здымку:
пасля абеду.

Сельскі бібліятэкар

Лідзію Аляксееўну Сафонову ведаюць у калгасе імя Калініна, што на Крычаўшчыне, усе, ад старога да малаго. Сем год яна працуе загадчыцай Калінінскай сельскай бібліятэкі. Часта можна бачыць, як з важкай вязанкаю кніг крочыць Лідзія Аляксееўна з вёскі ў вёску, заходзіць у кожны двор. А абход у яе вялікі: семнаццаць вёсак. У кожнай вёсцы, у кожнай хаце Лідзію Аляксееўну сустракаюць з вялікай радасцю. Асабліва ўдзячны ёй тыя, хто па той ці іншай прычыне не могуць самі прыйсці ў бібліятэку па кнігу. Гэта старыя людзі, інваліды, хворыя ці проста вельмі занятыя працай калгаснікі. Вось Праскоўя Цімафееўна Стэльмахава. Ёй ужо даўно пераваліла на сёмы дзесятак. Але яна не толькі яшчэ добра працуе ў калгасе, а і вельмі любіць чытаць. У яе фармуляры—«Уваскрэсенне» і «Анна Карэніна» Л. Талстога, «Маці» А. М. Горкага, «Прынц і жабрак» Марка Твэна і многа іншых.

— Трэба абмяняць, дачушка, — гаворыць Праскоўя Цімафееўна, калі сустракае Лідзію Сафонову. — Тую прачытала ўжо...

— Зараз, зараз, вось толькі ў гэтую хату зайду, там мяне даўно чакаюць... А што б вы жадалі прачытаць? Можна ў мяне няма такіх з сабою...

— Ды мне ўжо хацелася б што-небудзь пра цукровыя буракі, бо я ж цяпер звеннявая...

— Ёсць, ёсць такія, калі ласка...

Юрый Сафонаў зусім малады хлопец, ды вось захварэў, не мог хадзіць. У кнігах ён знаходзіў уцеху. І хто не паверыць, што такія кнігі, як «Аповесць аб сапраўдным чалавеку» Б. Палявога, «Як гартавалася сталь» М. Астроўскага і «Глыбокая плынь» І. Шамякіна, памаглі Юрыю хутчэй стаць на ногі... Зараз ён заканчвае курсы шафёраў і неўзабаве сядзе за руль аўтамашыны.

— Аляксееўна, прачытай! — крычыць трактарыст Уладзімір Ісачанка з кабіны трактара. — Мне «Справу пярэстых» Адамава, калі ласка!

— Добра, добра, усім прынясу, чытайце толькі!

Лідзія Аляксееўна стварыла пры бібліятэцы калекцыю мастацкай самадзейнасці. На дапамогу ёй прыйшлі настаўніцы Касцюкоўскай пачатковай школы Ганна Васільеўна Ляднёва і Анастасія Ільвічна Саваценка. Яны згадзіліся арганізаваць драматычны гурток і выступіць з чытаннем сатырычных апавяданняў і баек.

Колькі было радасці і хвалявання ў Лідзіі Аляксееўны, пакуль рыхтаваўся першы канцэрт! А ён прайшоў з вялікім поспехам. Калгаснікі былі вельмі задаволены і ўсе нумары праграмы ўзнагароджвалі дружнымі воплескамі.

Так у рабоце бібліятэкара Лідзіі Сафонавай з'явілася новае. І вялікую радасць гэта новае прыносіць і ёй самой, і ўсім нам, калгаснікам — гледачам і аматарам нашай калгаснай самадзейнасці!

І. КАТОЎСКІ,
калгаснік.

ПОЛЬСКАЯ ВЫСТАЎКА

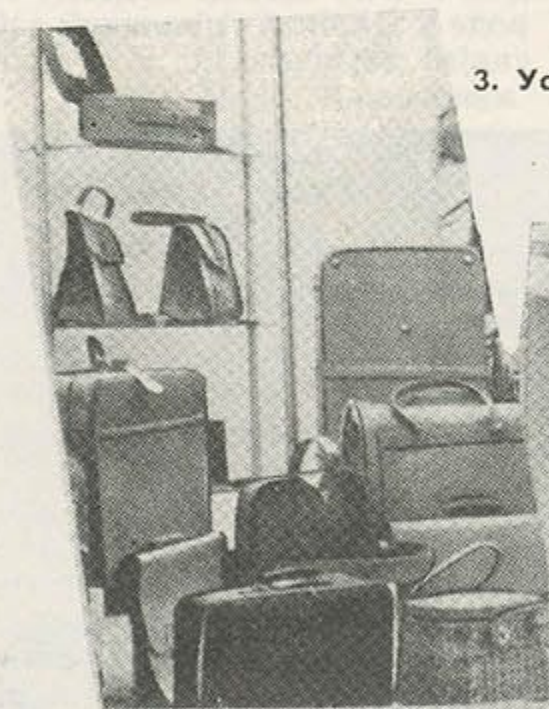

Вялікім поспехам карысталася выстаўка польскіх экспартных тавараў, якая адбылася ў Мінску. Працаўнікі Польшчы дэманстравалі на ёй свае выдатныя поспехі. На выстаўцы паказваліся ўзоры машына-і станкабудавання, радыёпрыёмнікі, тэлевізары, мэбля, адзенне і іншыя рэчы.

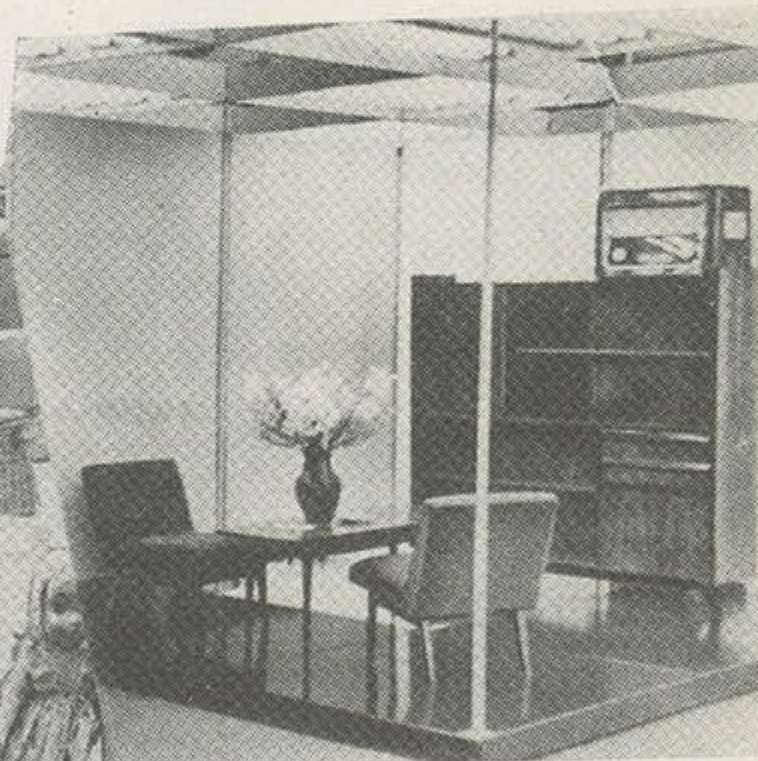

На здымках: 1. Будынак Палаца спорту ў Мінску, дзе адбывалася выстаўка польскіх экспартных тавараў.

2. Машыны і станкі, якія вырабляюцца ў народнай Польшчы.

3. Усё гэта робіцца са скуры і яе заманняльнікаў.

4. «Вось як прыгожа і зручна можна абстаўіць пакой», — раяць нашы польскія сябры.

5. Якія забаўныя лялькі! Гэты куток прыцягваў не толькі малых, але і дарослых.

Фота П. Нікіціна.

3 ЦЯГАМ часу не пастарэў, а пама-
ладзеў Барысаў, што раскінуўся
на двух берагах паўнаводнай Бя-
рэзіны, на скрыжаванні трох магістра-
лей: сталёнай, асфальтаванай і воднай.
Барысаў расце не па днях, а па гадзінах.
Ужо даўно няма месца ў цэнтры, і горад
пайшоў далей, пакінуўшы ззаду раней-
шыя ўскраіны. Непазнавальна змяніўся
прамысловы раён — Нова-Барысаў. Вы-
ходзіш з вакзала — і перад табою пры-
гожа забудаваная плошча, ад яе цягнец-
ца шырокая магістраль з высокімі ка-
меннымі будынкамі: жылымі дамамі, ма-
газінамі, школамі, кінатэатрамі. Ад га-
лоўнай гарадской магістралі разыходзя-
ца шляхі на фанерна-запалкавы камбі-
нат, на шклозавод імя Дзяржынскага,
на адзіную ў Беларусі фабрыку піяніна,
на завод «Чырвоны металіст», на завод
гідраапаратуры і многія іншыя прадпры-
емствы.

Ужо сёння тут бачны многія рысы го-
рада будучыні. Барысаў увесь у зеля-
ніне. Раёны звязаны зручным транспар-
там. Ёсць паркі, пляжы. Горад упрыгож-
ваюць помнікі Сяргею Арджанікідзе, які
валяваў тут з інтэрвентамі ў 1919 годзе,
камсамольцы Люсі Чалкоўскай — хра-
брай партызанцы часоў Вялікай Айчын-
най вайны, героя-танкісту Раку і яго
баявыя сябры.

Хіба можна не любіць свой горад,
асабліва такі, дзе гераічнае мінулае не
толькі не развеялася, не толькі не за-
быта, а нібы сустрэлася з сённяшнім
днём і асвятляе яго сваёй нягаснучай
славай.

Толькі што я быў у цэхах завода
«Чырвоны металіст», дзе складаныя
станкі намнога аблягаюць працу савец-
кага чалавека. Завод аснашчаны новай
тэхнікай, і ў яго карпусах усё дыхае су-
часнасцю. Але варта крыху адыйці ад
заводскай тэрыторыі — і ты апынешся

НЕЗДАРМА ПОМНІЦЬ УСЯ РАСІЯ...

Да 150-годдзя Айчыннай вайны 1812 года

на бастыёнах, пабудаваных у гады
Айчыннай вайны 1812 года. Хоць тут
даўно выраб мірныя лясок, паблізу якога
ўзніклі новабудовы, назва «бастыёны»
ўмацавалася за гэтымі штучна насыпа-
нымі валамі. Кожны барысаўскі хлап-
чук не толькі ахвотна пакажа вам гэты
гістарычнае месца, але і раскажа пад-
рабязнасці будаўніцтва перадмаставых
умацаванняў у 1812 годзе. Любоў да гі-
старычнай старадаўнасці, да мінулага
свайго роднага краю перадаецца бары-
саўчанам нібы па спадчыне.

Яшчэ ў далёкіх дарэвалюцыйныя гады
па ініцыятыве аматараў краязнаўства ў
Барысаве існаваў прыватны краязнаўчы
музей, у асноўным прысвечаны падзеям
1812 года. Калекцыі музея былі сабра-
ны энтузіястамі краязнаўства. У савецкі
час музей перайшоў у веданне дзяржа-
вы і яшчэ больш расшырыўся. Але, на
жал, у часе вайны яго фонды загінулі.
У 1944 годзе, пасля вызвалення Барыса-
ва, усё давялося пачынаць спачатку. Не
было памяшкання, але гараджане паця-
ніліся і выдзелілі для музея звычайны
жылы домік. Неўзабаве музей перавялі
ў новы спецыяльны будынак.

І той, хто рашыў наведваць памятных
месцы Айчыннай вайны 1812 года, перш
за ўсё ідзе ў гісторыка-краязнаўчы музей,
які стаіць на ўзгорку. Тут тры залы: у
адной вас акружаюць падзеі Айчыннай
вайны 1812 года, у другой яшчэ свежыя
для нашай памяці подзвігі савецкага на-
рода ў Вялікай Айчыннай вайне з фашы-
сцкімі захопнікамі. У трэцяй зале пака-

зан плён працы савецкіх людзей у мір-
ныя стваральныя будні.

На ўвесь Савецкі Саюз славяцца ба-
рысаўскія шклавары. І вось перад вамі
цудоўныя рэчы, зробленыя ўмельцамі з
завода імя Дзяржынскага: вазы з парт-
рэтамі Юрыя Гагарына, пасуда, якія
зыхаціць шматкаляровай выскілкай, пера-
ліваецца серабром. Вось мініяцюрнае
піяніна — цяперашняя мадэль барысаў-
скай маркі. Фанера, мэбля і, вядома,
запалкі. Ужо больш як паўстагоддзя Ба-
рысаў забяспечвае «агнём» сотні тысяч
чалавек. Гэта сённяшні дзень горада,
адсюль рукой падаць і да яго мінулага.
Варта толькі перайсці ў суседнюю за-
лу — і час аднясе вас на цэлыя 150 год
назад.

...Барысаў у пачатку XIX стагоддзя.
Яго маленькія вулачкі, завулкі, домікі
паказаны на карціне. А вунь і Барэзіна.
У суровы час вайны яна ператваралася
ў недаступную для ворага перашкоду,
якую не так проста пераступіць.

Адкапіўшыся да Барэзіны ў лістапа-
дзе 1812 года, Напалеон па свайму звы-
чаю надумаўся схітрыць. Яго сапёры па-
чалі будаваць масты ля вёскі Вялікая
Ухалода, дзе нібыта павінна была па-
чацца пераправа адступаючых войск.
Вось на карце мясцовасці гэта вёска
памечана крыжыкам. Але рускія воіны
з дапамогай насельніцтва хутка разгада-

лі гэты манеўр. Штосці вельмі хутка
будуецца масты, ды і руху каля іх ні-
якага няма. І на самай справе, увесь па-
ток адступаючых французскіх войск ру-
шыў усём у іншы бок, да Студзёнки і
Брылёў, за некалькі кіламетраў ад Вя-
лікай Ухалоды.

Тры дні: 15, 16, 17 лістапада 1812
года ішла пераправа. І вось яе вынікі.
З 49 тысяч чалавек толькі дзевяць
тысяч пад абстрэльным агнём ру-
скіх перабраліся са Студзёнки ў Брылі на
другі бок, а сорок тысяч знайшлі сабе
тут бласлаўную гібель. Леншыя баталі-
сты свету не раз спрабавалі аднавіць
малонак трагічнай пераправы. Мы ба-
чымы ў музеі рэпрадукцыі або фатаграфіі
з іх малотнаў.

Напалеон, перайшоўшы цераз часовы
мост, аддаў загад сваім камандзірам спа-
ліць сцягі, каб яны не дасталіся рускім,
але не ўсё знішчыў бязлітасны агонь.
Вось здымак сцяга 44-га палка, захопле-
нага рускімі на Барэзіне. І такіх трафеяў
было мноства. Большая частка іх і ця-
пер ахоўваецца ў Маскоўскім, Ленін-
градскім і Смаленскім музеях. Экспа-
нуюцца для агляду ў Барысаўскім музеі
ядры, кардеч, вінтоўкі, штыкі, шаблі,
у розны час выцягнутыя са дна Барэзіны.

Запамінаюцца словы: «На рацэ Барэ-
зіне была выканана мэта вялікага контр-
наступлення рускай арміі — знішчэнне
жывой сілы праціўніка». «Баі на рацэ
Барэзіне былі апошнім этапам Айчын-
най вайны 1812 года. Далейшае адступ-
ленне вялікай арміі ператварылася ва
ўцёкі». «Не маразы і не прастора Расіі
перамаглі Напалеона. Яго перамагло су-
праціўленне рускага народа, які адстаяў
сваё права на незалежнае нацыянальнае
існаванне». Геніяльны Лермантаў, які
шмат разоў у сваёй творчасці вяртаўся
да знамен Айчыннай вайны 1812 года,
выказаў сутнасць падзей ля Студзёнки
мудра і вобразна: «Рускія падрыхтавалі
ім мату ў ледзяных водах Барэзіны».

Яшчэ і цяпер «Барэзінская магіла»
з'яўляецца грознай перасцярогай для
тых, хто марыць пра паход на нашы
землі.

...Музей, бастыёны агледжаны. Можна
йсці далей.

Для Напалеона ў Барысаве не знай-
шлося прыдатнага будынка, дзе ён мог
адпачыць і пераначаваць. Кватар'еры,
якія скакалі наперадзе, выбралі для на-
чальнага памешчыцкага дома ў маёнтку Стара-
Барысаў, які знаходзіўся непадалёку ад
горада і Барэзіны, кіламетраў за дзе-
сяць ад Студзёнки. Да нашых часоў ён
не захавалася. На месцы маёнтка Стара-
Барысаў — велізарны саўгас.

Напалеон доўга не затрымліваўся ў
памешчыцкім доме. На досвітку ён накі-
раваўся да Студзёнки, дзе ўсю ноч пры
святле кастроў французы ладзілі пера-
праву цераз Барэзіну. Курчачыся ад
холоду, прытанцоўваючы на хаду, ішлі
ўздоўж Барэзіны да Студзёнки салда-
ты французскай арміі. Дорога была не-
спаспадна. Пачынаючы ад самай Маск-
вырагулярныя часткі рускіх войск і пар-
тызны рабілі налёты на парадзелы ра-

Іван Трафімавіч Дарафееў з дзецьмі ля памятнай пліты.
Фота П. Нікіціна.

ды «вялікай» арміі. Пад Барысавам
дзейнічалі храбрыя малайцы партызана
Сяслава, срод якіх былі мясцовыя
сяляне.

Праз 150 год мы пайшлі гэтай даро-
гай да Студзёнки і Брылёў. І ў Брылях
убачылі пліту з надпісам: «Доблесным
продкам егерам 7, 10 і 12 палкоў, якія
загінулі ў бітве на рацэ Барэзіне 15,
16, 17 лістапада 1812 года. Удзячныя
патомкі: 93 іркуцкі, 112 уральскі, 108
саратаўскі пяхотныя палкі».

Белапольскія акупанты ўзарвалі пом-
нік і хацелі было разбурыць асноўную
пліту з надпісам. Але Іван Трафімавіч
Дарафееў, стары салдат, сабраў аднаве-
скоўцаў, і яны перацягнулі галоўную ча-
стку помніка ў глыб вёскі Брылі.

Калгаснік праводзіць нас у невялікі
садок, дзе пад густымі кустамі бэзу
стаіць выратаваная ад разбурэння пліта
гістарычнага помніка. Патокамі прыхо-
дзяць і прыязджаюць экскурсанты на
месцы памятнай пераправы французскіх
войск. Сустраэнеш тут і масквічоў, і ле-
нінградцаў, і мінчан, і барысаўчан. Пі-
неры прыязджаюць сюды даваць урачы-
стае абяцанне ў бязмежнай вернасці Са-
вецкай Радзіме. І хто б ні пабываў тут,
усе лічаць сваім абавязкам пазнаёміцца
з Іванам Трафімавічам Дарафеевым, па-
слухаць яго расказы аб навуковых экс-
педыцыях, якія, пачынаючы з мінулага
стагоддзя, неаднаразова вялі тут рас-
копкі і пошукі.

— Нядаўна, — раскажае Іван Трафі-
мавіч, — мы памагалі барысаўскім вада-

лазам. Яны апускаліся на дно Барэзіны,
каб адшукаць зброю, якую ў паніцы па-
кідалі бітыя напалеонаўскія салдаты.

З гісторыі вядома, як кутузаўскія ма-
лайцы моцна прыціснулі Напалеона.
Сам ён ледзь выратаваўся і, пераапра-
нуўшыся, каб не пазналі, ўцёк. Гэта не
шкодзіла б запомніць тым, хто здурю ду-
мае напаці на нас, — пасля кароткай
паўзы дадае Іван Трафімавіч. — Пётлер
таксама паспрабаваў — і яму Студзёнку
наладзілі.

Шмат памятных месц Айчыннай вай-
ны 1812 года ёсць у Беларусі: Кобрын,
дзе рускія войскі яшчэ ў ліпені 1812 го-
да здабылі першую перамогу над ня-
прошанымі прыхаднямі, Ваўкавыск,
дзе знаходзілася штаб-кватэра 2-й За-
ходняй арміі, якой камандаваў генерал
Пётр Іванавіч Баграціён — герой Бара-
дзінскай бітвы. Цяпер у Ваўкавыску, у
старадаўнім будынку, дзе размяшчаўся
штаб Баграціёна, знаходзіцца музей яго
імя. Дашкаўка... Салтанаўка... Уся Бела-
русь была арэнай вайны. На яе палых
валяваў выдатны рускі генерал Якаў Пят-
ровіч Кульнёў. Ён пахаван непадалёку
ад Полацка.

Так, нездарма помніць, нездарма за-
хоўвае гераічныя традыцыі Айчыннай
вайны 1812 года ўся Расія, увесь са-
вецкі народ. Слаўныя традыцыі мінулага
вучаць нас пільна ахоўваць спакой мір-
най стваральнай працы, каб ніякім аку-
пантам і ў галаву не прыйшло напаці
на нас.

Я. САДОУСКІ

ЯНЫ ПРЫЙШЛІ АД СТАЛЁВЫХ РЭЕК

Першакурсніца Зінаіда Сюськіна на занятках у лабараторыі.

БЕЛАРУСКІ інстытут інжынераў чыгуначнага транспарту. Гэта вышэйшая навучальная ўстанова, якая знаходзіцца ў Гомелі, стала сапраўднай кузняй кадраў для сталёвых магістралей краіны. У любым кутку неабсяжнай Радзімы можна сустрэць былых выпускнікоў інстытута. Эксплуатацыйнікі, будаўнікі чыгункі, механікі паравозабудаўнічых заводаў... Няўрымслівыя, нястомныя, яны сёння пракладваюць новыя рэйкі ў тайзе, самааддана працуюць на вялікіх і маленькіх станцыях...

Такімі іх выхаваў інстытут.

Сёлета новае папаўненне запоўніла аўдыторыі. 225 чалавек займаюцца на першым курсе дзённага аддзялення, 150 — на

вячэрнім і 300 — на завочным аддзяленні.

У перапынках паміж лекцыямі гудуць калідоры ўсхваляванымі галасамі. Першакурснікам усё тут новае, не зусім яшчэ звычнае, і яны наперабой дзеляцца сваімі ўражаннямі, захапляюцца таямніцамі навук, што адкрыліся перад імі на пачатку вучобы...

Разнымі шляхамі прыйшлі яны ў інстытут. Але адна характэрная рыса вызначае біяграфіі першакурснікаў: усе яны прайшлі добрую працоўную школу, іх маладосць зведала радасць стваральнай працы ў імя заўтрашняга дня.

З асаблівай гасціннасцю адчыніў інстытут свае дзверы перад стыпендыятамі — перад тымі, каго паслалі на вучобу і каму непасрэдна будуць выплачваць стыпендыю прадпрыемствы, дыстанцыі пуці, станцыі. А такіх студэнтаў сёлета нямала. Гэта — Марыя Карпава, пуцявая работніца з далёкага Сыктывкара, Лідзія Піўнева з Варонежскай вобласці, Таісія Дыбаль, стрэлачніца з Магілёва, і шмат іншых...

Стыпендыяты з Беларусі сустраліся яшчэ да пачатку экзаменаў, на падрыхтоўчых курсах. Марыя Сілюк, Зінаіда Сюськіна, Ольга Бахта — дзяўчаты з Асіповіцкай дыстанцыі пуці. Старанна паўтаралі яны матэрыял на падрыхтоўчых курсах, сцішана паходжвалі па гулкіх калідорах інстытута і, пазіраючы на вялізную мадэль паравоза, прыгадвалі сваё працоўнае жыццё...

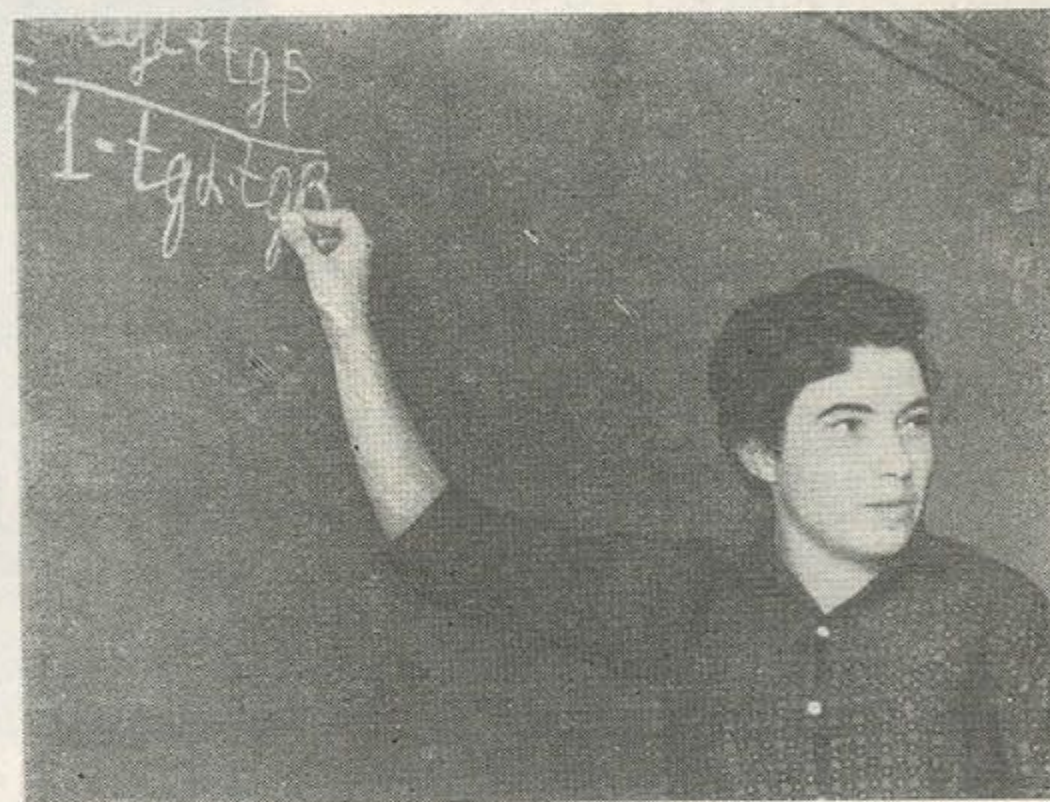
А ўспомніць ім было што. Яшчэ два гады назад закончыла Марыя Сілюк Брэсцкае чыгуначнае вучылішча. Калі накіравалі яе дзяжурнай па станцыі Дзераўцы, што паблізу Асіповіч, дзяўчына спачатку разгубілася: станцыя невялікая, знаёмых няма... Але першае ўражанне было падманлівае. Неўзабаве знайшла тут Марыя і знаёмых, і сапраўдных сяброў, якія заўсёды гатовы былі прыйсці ёй на дапамогу. А якая захапляючая, романтичная работа! Прабегалі паўз станцыі цяжкаважыя саставы, прыпыняліся на некалькі хвілін пасажырскія цягнікі, а потым зноў нястрымна беглі ўперад, да новых станцый... І Марыя адчувала сябе сапраўднай гаспадыняй гэтага бурлівага станцыйнага жыцця.

А хіба можна было забыць тыя ночы, калі яна, Марыя, выходзіла на платформу, задуменна паглядала на зялёныя і чырвоныя агеньчыкі стрэлак, прыслухоўвалася да ледзь чутнага, далёкага перастуку колаў на рэйках?.. У такіх хвіліны дзяўчыне здавалася, што гэта спяваюць рэйкі. І ва ўнісон з імі спявала яе, Марыйчына, сэрца...

У такія вось задуменыя ночы, у напружаныя пра-

цоўныя дні і зразумела Марыя Сілюк, што яе жыццёвы лёс назаўсёды звязаны з чыгункай. Хацелася толькі аднаго: узбагаціць свае веды на спецыяльнасці, пашырыць свой круггляд... І калі кіраўніцтва даведалася аб жаданні Марыі вучыцца далей, то адразу рашыла накіраваць яе ў інстытут інжынераў чыгуначнага транспарту. Так збылася Марыйчына мара.

Марыя Сілюк упершыню адчула сябе гамяльчанкай. А вось Зінаіда Сюськіна нібыта вярнулася ў родны горад: у свой час яна закончыла тут чыгуначнае вучылішча.

Ля дошкі — Марыя Сілюк. Ад таго, як здасць яна гэты экзамен, залежыць многае...

Фота П. Нікіціна.

І тым з большым правам хацелася ёй стаць студэнткай інстытута чыгуначнага транспарту. А хіба не заслужыла яна гэтае права сваёй самаадданай працай? Яна, пуцяйны тэхнік, заўсёды клапацілася аб тым, каб сталёвыя рэйкі, пуцявая гаспадарка, складскія памяшканні знаходзіліся толькі ў выдатным стане. «Шлях адкрыты!» — значылі паравозам дарогу зялёныя агні. І ў тым, што ўсе цягнікі адпраўляліся строга па графіку, была немалая заслуга і яе...

Зіна паспяхова вытрымала ўступныя экзамены. Цяпер яна першакурсніца эксплуатацыйнага факультэта.

Ольга Бахта — таксама ў студэнцкіх аўдыторыях. Яна мае звыш васьмі год працоўнага стажу. Аператар станцыі Асіповічы з багатым практычным вопытам. Гэта дапаможа ёй лепш засвойваць тэхнічныя дысцыпліны.

Стыпендыяты займаюцца і на іншых факультэтах інстытута — прамысловага і грамадзянскага будаўніцтва, будаўніцтва чыгунак, механічным.

Побач з вопытнымі майстрамі на факультэце прамысловага і грамадзянскага будаўніцтва слухае лекцыі муляр з Гомеля Аляксей Бандарэнка, таксама стыпендыят будаўнічага ўпраўлення. Многія студэнты пасябравалі, разам ходзяць на лекцыі, у чытальныя залы, у Палац культуры чыгуначнікаў...

Інтэрнаты засынаюць позна. І сняцца першакурснікам станцыі, вакзалы, зялёныя агні семафораў і рэйкі, што бягуць, бягуць уперад... Добрыя, светлыя сны! Бо людзі ж самі прыйшлі сюды ад сталёвых рэк, прыйшлі з гарачым жаданнем адчыніць вялізную скарбонку ведаў.

Чакайце іх, маленькія і вялікія станцыі! Праз пяць год сённяшнія першакурснікі зноў вернуцца да вас, вернуцца, узбагачаныя ведамі, узмужнелыя, пасталеўшыя. Вы абавязкова пазнаеце іх, станцыі, па цвёрдых кроках, па неспакойнаму біццю вечна маладых сэрцаў!

Эд. КАРПАЧОУ

КАЛІ КАТАРЫНА ПРЫМУШАЕ ДРЫЖЭЦЬ САЛАЗАРА

Мары-Луіза КУДЗЕР

ЖЫЎ-БЫЎ некалі на поўдні Партугаліі кароль, які захаўся ў палонію дзяўчыну з Поўначы. Адно толькі вельмі засмучала караля: яго каханая ніколі не ўсміхалася. Праўда, прыгажуня адказвала яму ўзаемнасцю і згадзілася стаць каралевай. Аднак густа-сіняе неба Партугаліі, у якім вечна ззяла гарачае сонца, вельмі стамляла малодшую каралеву. Яна ўздыхала ад смутку, нудзілася, слабе-ла і чэзла з кожным днём.

Кароль з распаччу назіраў, як жонка яго безуважна пазі-рала на самыя раскошныя і дарагія падарункі. А ў карале-вы была адна-адзіная мара, якую кароль не мог выканаць: ёй хацелася, каб пайшоў снег.

Але каханне хітрае на вы-думкі, а ў руках караля да та-го ж была ўлада. Муж знай-шоў спосаб прымусіць сваю ка-ханую адчуць прыхільнасць да новай для яе краіны: ён загадаў насадзіць усюды мін-даль. Калі надышоў люты, лёг-кі марскі брыз падхапіў не-злічонае мноства белых пя-лёсткаў, і перад заззяўшымі радасцю вачыма каралевы ад-крылася жаданае відовішча — беласнежная мяцеліца.

Гэтую прыгожую легенду можна пачуць на поўдні Пар-тугаліі, у правінцыі Алентэжу, і каму-небудзь можа прыйсці ў галаву: «Партугалія — гэта краіна мары!»

...Быў люты. Міндальныя дрэвы, нібы ў легендзе, шчо-ра кідалі долу беласнежныя пялёсткі, а неба сінела ўсімі пералівамі індыга. Аднак для батракоў Алентэжу белая мя-целіца кветак міндалю не магла засланаць ні беспрацоўе, ні голад, ні галечу... І тады мужчыны і жанчыны сабралі-ся разам. Узяўшы сваіх ма-ленькіх загарэлых басаногіх дзяцей, яны пайшлі патраба-ваць работы, адваёўваць пра-ва на кавалак хлеба і жыццё. Людзі ішлі з сямі пасёлкаў і вёсак. Гэта быў вялікі «паход галодных».

Буйных землеўладальнікаў (а ў правінцыі Алентэжу ёсць памешчыкі, якія валодаюць 20 тысячамі гектараў зямлі) ахапіла паніка. Яны выслалі су-праць людзей, што патрабавалі работы, узброеную варту.

Але батракі не адступалі. Тады жандары перайшлі ў

атаку. Уздыбленыя коні білі мужчын і жанчын капітамі ў грудзі. Паліцэйскія бізуны са свістам паласавалі знясіленых галодных людзей.

Сярод жанчын знаходзілася і Катарына Эўфемія. Яна была прыгожая, як каралева з толь-кі што расказанай легенды. Аднак памяць пра гэту жанчы-ну яе радзіма захавае не ў казках: яна ўпіша яе імя на старонкі сваёй сапраўднай гі-сторыі.

Катарыне яшчэ не было і 30 год. Гібкая, стройная, з той ганарлівай, плаўнай хадой, якая выпрацоўваецца ў мясцо-вых жанчын ад нашэння на га-лаве грузаў, часам даволі цяжкіх.

Нібы казаная каралева, Ка-тарына была любімая. І яе муж, і яна працавалі сельска-гаспадарчымі рабочымі. У іх было трое маленькіх дзяцей. Самага малодшага жанчына несла на руках.

Катарына не адступіла перад жандарскімі бізунамі і капы-тамі коней: больш за ўсё ў жыцці ёй хацелася, каб яна і яе муж атрымалі магчы-масць даць кавалак хлеба сваім галодным дзецям.

Тады жандары прытрымалі коней, схавалі бізуны і ўзяліся за аўтаматы. Катарына Эўфе-мія ўпала на зямлю, забітая насмерць, усё яшчэ прыціска-ючы да грудзей сваё галоднае дзіця.

У Партугаліі ёсць тысячы і тысячы Катарын, натхнёных адным гарачым жаданнем. Яны хочуць, каб іх радзіма перастала быць музеем сярэ-невяковых традыцый, за ма-ляўнічым фасадам якога скры-ваецца бессаромная эксплуата-цыя народа, пазбаўленага ўсіх свабод і даведзенага да крайняй ступені матэрыяльнай і духоўнай галечы. І галеча гэтая становіцца ўсё больш жахлівай з кожным новым днём дыктатуры Салазара, якая працягваецца ўжо амаль 30 год.

Што такое Партугалія? Як запэўняюць кішэнныя даведні-кі для турыстаў, гэта 60 най-лепшых марскіх пляжаў, якія вельмі цэняцца чужаземцамі. Тут прыезджыя могуць адпа-чываць усімі фібрамі душы і цела, захапляючыся кухняй, якая здольна задаволіць самы тонкі густ прыдзірлівага гурма-

на. Гэта краіна апельсінавых гаёў, лясоў, багатых на корка-вы дуб (у краіне штогод вы-рабляецца 150 тыс. тон кор-ку, або 52% сусветнай пра-дукцыі), якія з'яўляюцца раскшнымі пашамі для сві-ных статкаў. Партугалія — гэта краіна партоў і ры-балоўства, прычым тэхніка ўзбярэжнага лову вельмі ад-сталая: лодкі на водмелі вы-цягваюць сіламі быкоў і... жан-чын. Умовы жыцця жанчын у Партугаліі вельмі цяжкія. Яны ўскладняюцца яшчэ больш захаваннем «традыцый», які-мі так захапляюцца ўлады. Вось прывычныя карціны: жан-чына, паставіўшы на галаву цяжкую ношу, ідзе побач з аслом, на якім сядзіць яе муж, брат ці сын. Сялянка цярпліва стаіць ззаду мужа, пакуль той, усеўшыся на краі поля, праганяе голад: яна па-есць пасля — даесць, што за-станецца. Жанчыны апрануты горш за мужчын, і іх работа аплачваецца яшчэ горш, чым праца мужоў.

Між іншым, і дзённага за-робку мужчыны ледзь хапае на тое, каб купіць кілаграм траскі — прысоленай і высу-шанай на сонцы, як гэта рабі-лася здаўна. У Партугаліі вядомы 365 рэцэптаў прыгатаван-ня страў з траскі — па адна-му на кожны дзень года. Але партугальскі народ па-раней-шаму не можа сабе дазволіць раскошу штодзённа мець на сваім стале траску!

У Партугаліі, у горадзе Каімбра, ёсць універсітэт. Сту-дэнты ў доўгіх чорных накід-ках і плоскіх шапачках на га-ловах прагульваюцца вечарамі па плошчы, пад цёмна-сінім небам, якое ззяе мірыядамі яркіх буйных зорак... Чуваць гукі «фада», традыцыйнай сту-дэнцкай песні, якая суправа-джаецца званам гітар. У гэтым заліхвацкім напаве хапае за сэрца смутак, затоены ў душы моладзі, што рвецца на пра-стор, прагне высокіх ідэй, асэн-саванага кіпучага жыцця... і сустракае толькі пільны нагляд паліцэйскіх даносчыкаў, якія прытаіліся ўсюды...

Так, Партугалія — краіна, што ўстанавіла змрочны рэкорд: кожны месяц у сярэднім мяс-цовыя суды прыгаворваюць людзей у агульнай складанасці да 54 гадоў турмы. Адначасо-

ва гэта тая краіна Еўропы, дзе працэнт непісьменных сярод насельніцтва самы высокі.

У Партугаліі наладжваюцца пышныя святкаванні, па ўзору сярэдневяковых. Вось «капітан-ская галера», з 80 грабцамі ў ярка-чырвоных касцюмах, па-дымаецца па рацэ Тахо (Тэжу), паблізу яе вусця. Цырымонія адбывалася ў лютым 1957 го-да з прычыны візіту англій-скай каралевы ў Лісабон... Ка-ралева не ўбачыла нічога, што магло б абурыць яе аўгустей-шы погляд: прэзідэнт Салазар, праяўляючы далікатную сарам-лівасць, загадаў паставіць вы-сокія драўляныя парканы, каб скрыць ад вачэй пабочных асоб бедныя халупы парту-гальцаў, тых самых партугаль-цаў, якія часта вымушаны на-чаваць проста пад адкрытым небам на бруку... праўда, вельмі маляўнічым, складзе-ным з белага і шэрага каме-ня.

Вядома, праязджаючы праз буйныя гарады, вы ўбачыце новыя, вельмі прыгожыя бу-дынкі. Аднак плата за ква-тэру з трох пакояў перавышае агульны заробак дзвюх або трох сем'яў!

Турысцкія даведнікі маляўні-ча апісваюць народныя святы, дзе можна палюбавацца рас-кошным і яркім букетам кас-цюмаў усіх правінцый Пар-тугаліі. Таго-сяго можа ўвесці ў зман няхітрая веселасць, якая пануе на гэтых народных гулянках. Партугальцы па сваёй натуры гордыя, поўныя пачуцця ўласнай годнасці і менш за ўсё схільны ўнушыць пабочным асобам пачуццё жа-лю або спагады. Але няхай знешні святочны бляск не скрывае ад вас штодзённай і штогадзіннай трагедыі: у Пар-тугаліі чалавек не мае права на працу. У краіне пануе бес-працоўе. Магчымасць атры-маць месца і зарабіць на хлеб ператварылася амаль у пры-вілею. Да таго ж заробатная плата надзвычай нізкая, а ўся-кая просьба аб яе павелічэн-ні разглядаецца і караецца як акт падрыўнай палітычнай дзейнасці. Многія сотні жан-чын кінуты ў турмы за тое, што яны адстаялі свае па-трабаванні.

Партугальская каланіяльная імперыя — гэта адзін з апош-ніх аплоў каланіяльнага пры-гнечання ў яго самых звер-скіх формах. Тут яшчэ пра-цвітае гандаль рабамі. Так, на-прыклад, Мазамбік штогод пастаўляе 100 тысяч неграў у капальні Паўднёвай Афрыкі і 50 тысяч — у руднікі Радэ-зіі...

Гэта не будзе працягвацца вечна...

Як не будзе працягвацца вечна і дыктатура Салазара.

(З часопіса
«Жанчыны свету»).

Аляксандра УС

Мал. П. Уласевіча.

МАРЫ НАСУСТРАЧ

А п а в я д а н н е

УЖО больш тыдня я наведваю вячэрнюю школу. Сядаю за апошні стол і ўважліва слухаю настаўнікаў.

Ці лёгка вучыцца пасля даволі працяглага перапынку? Цяжэй, чым я думаў. У мяне зусім не стала вольнага часу, рэдка калі ўварвеш якую гадзіну, каб пайсці ў кіно ці парк. Варта прапусціць заняткі ці не падрыхтаваць урок — і ў наступны раз будзеш сядзець варона варонай, нічога не разумеючы з таго, што тлумачыць настаўнік.

У галаве маёй варушыцца думка: «А ці варта было паступаць у школу? Ці не лепей жыць так: адпрацаваў сем гадзін — і сам сабе гаспадар, ідзі куды хочаш».

Не ведаю, чым бы скончыліся мае ваганні, каб не адзін выпадак. Уласна кажучы, нічога такога не здарылася. Аднойчы, перад самым званком, дзверы класа расчыніліся, і невысокая кволая дзяўчына ў белым святары ціха спытала: «можна?»

— Заходзь, заходзь! — разам адказалі ёй некалькі чалавек.

Дзяўчына ўвайшла і заняла свабоднае месца за першым сталом. Ну што тут асаблівага? Але я чамусьці ўвесь вечар не адрываў вачэй ад белага святара. І больш не думаў, ці варта мне вучыцца. Цяпер я заўсёды спяшаўся прыйсці ў школу раней за іншых. Пасля работы штохвіліны пазіраў на маленькі будзільнік, які стаяў на тумбачцы. Іншы раз мне нават здавалася, што ён спыніўся, так марудна паўзлі стрэлкі. Мае чаравікі блішчэлі лепш за новенькія, што стаялі на вітрыне ў краме. Выняўшы з кішэні маленькае люстэрка, я старанна прычэсваў свае жорсткія непаслухмяныя валасы.

Уваходзячы ў клас, я шукаў вачыма невысокую дзяўчыну ў белым святары. І толькі ўбачыўшы яе, супакойваўся.

Не, мы яшчэ не былі знаёмыя. Я толькі чуў, як лагодна называлі яе: Алёнка. Якое прыгожае імя! Я паўтараў яго ў

думках. Рука мая міжволі выводзіла яго на сшытку. Яно гучэла, як музыка. Але падысці да Алёнки ў мяне не хапала смеласці. Так і сядзеў я моўчкі, назіраючы за кожным яе рухам. А яна прыходзіла хвілін за пяць да пачатку ўрока, віталася і садзілася за стол. Якое шчасце, што я апынуўся за апошнім сталом! Адсюль так зручна назіраць за Алёнкай! Я бачу кожны паварот яе гонарыста пасаджанай галоўкі і непрыкметна люблюся ёю.

Дні хутка ляцелі адзін за адным. Выкладчыкі пачалі цікавіцца, як мы засвоілі матэрыял.

Позна ўвечары мы з Хвёдарам — хлопцам з нашага інструментальнага цэха, які жыў са мною ў адным пакоі, — рыхтаваліся да пісьмовай работы па матэматыцы. Рашыўшы некалькі задач, Хвёдар млява пацягнуўся і адкінуў з ілба русы кучаравы чуб.

— Навыдумлялі вучоныя тэарэм на нашу галаву! Кідай, браце, зубрыць, спаць хочацца. Нашы дзяўчаты нічога не кемаць у матэматыцы, а нябось, не гаруюць!

— Так ужо нічога і не кемаць? — не паверыў я.

— Што ім матэматыка! — усміхнуўся Хвёдар. — Усе дзяўчаты думаюць больш пра хлопцаў, чым пра навуку. Павер майму слову.

Хвёдар лічыў сябе знаўцам дзявочых сэрцаў, і раней я не спрачаўся з ім. А цяпер перад маімі вачыма ўсплывала Алёнка. І я адчуў нейкую трывогу.

З хваляваннем чакаў я пісьмовай па матэматыцы. Мне так хацелася, каб Алёнка напісала на «выдатна»! Але яна атрымала «тройку».

Я пра Алёнку тады нічога не ведаў. А Хвёдар гаварыў пра кожную з васмі дзяўчат нашай групы так, нібы разам з імі вырас. Хвёдар ведаў, дзе і кім яны працуюць, як жывуць, з кім ходзяць на танцы.

Надышлі цёплыя, сонечныя вясеннія дні. А я быў вельмі заняты. Разам са

сваім напарнікам доўга працаваў над паляпшэннем прыстасавання для апрацоўкі вуглоў разца. Два разы прапусціў заняткі, не бачыў Алёнку. На трэція заняткі ляцеў як на крылах.

Алёнка стаяла ля дошкі з крэйдай у руцэ. Вакол яе — дзяўчаты і хлопцы, а яна тлумачыла рашэнне задачы, якую не маглі асіліць некалькі чалавек.

— І я не адразу дадумалася, — з ласкавай усмешкай гаварыла яна, злёжку нахіліўшы галаву. — Але калі разабрацца, то задача не дужа цяжкая. Трэба толькі падумаць як след!

І я мімаволі пазайздросціў яе ўпэўненасці, якую надавалі добрыя веды. Але ў мяне і ў думках не было, чаго ёй каштавала такая ўпэўненасць. Толькі значна пазней пачуў ад яе сябровак, што жылося Алёнцы ў той час вельмі нялёгка. Круглая сірата, яна жыла ў дзіцячым доме, але неяк выпадкова дазначалася, што ёсць у яе сваячка, родная цётка, адзінокая хворая жанчына. І Алёнцы вельмі захацелася пабачыцца з ёю. Прыехала — і засталася назусім: цётка вельмі слабая, больш ляжала ў пасцелі. Алёнка была ў яе і за няньку, і за медыцынскую сястру, старанна выконвала ўсе загады ўрача. І разам з гэтым не толькі добра працавала на заводзе, але і ў школе была не з апошніх, хоць за падручнікі і сшыткі бралася толькі позна ўвечары.

Але ўсяго гэтага я тады яшчэ не ведаў. І вельмі радаваўся, што Алёнка не толькі прыгожая, а яшчэ і здольная да вучобы. І так мне хацелася пра яе пагаварыць з кім-небудзь, што я не вытрымаў і расказаў Хвёдару, што Алёнка лоўка рашае задачы. Як рэпу грызе!

— Падумаеш, вялікі матэматык! — адмахнуўся ад мяне Хвёдар. — Задавака! Хацеў праводзіць дадому, а яна і гаварыць не стала.

Мне зрабілася неяк няёмка:

— Ты што, добра знаёмы з ёю?

— Гэта не абавязкова. Няхай толькі

хлопец захоча пайсці з дзяўчынай, хіба якая адмовіцца?

— Бачыш, а Алёнка адмовіла.

— Привучым, будзе наша! — Хвёдар сярдзіта бліснуў вачыма.

Алёнка, відаць, не на жарт зацікавіла гэтага саманадзейнага хлопца. Ён ведаў, напрыклад, што Алёнка працуе слесарам на інструментальным заводзе, у брыгадзе, якой прысвоілі званне камуністычнай працы.

— Вось і задаецца цяпер, — заключыў Хвёдар.

Аднойчы пасля ўрокаў нехта прапанаваў пайсці ў парк на танцы. Я не танцаваў, але пайшоў з усімі разам. Хоць пасля пашкадаваў аб гэтым.

Я стаяў ля рэдкай металічнай сеткі, якая адгароджвала танцавальную пляцоўку, і бачыў, як прайшлі Хвёдар з Алёнкай. У галаве раптам застукалі маленькія малаточки. Алёнка даверліва глядзела на Хвёдара сваімі чыстымі яснымі вачыма. Шчокі яе ледзь прыкметна паружавелі. Такой прыгожай я ні разу яшчэ не бачыў яе. Я нават не заўважыў, як скончыўся танец, схамянуўся толькі тады, калі зноў зайграла музыка. Рэзкія, адрывістыя гукі, нібы лязгат жалеза, непрыемна ўразілі слых. Хвёдар зноў запрасіў на танец Алёнку, вывеў у круг і пачаў тузаць яе ва ўсе бакі. Перш тузануў дзяўчыну за руку на сябе, потым штурхануў убок, а нарэшце выпусціў яе руку і пачаў выпісваць нагамі такія крэндзелі, што аж няёмка бы-

маляваў сабе адну за другой сустрэчы з ёю і чакаў пачатку заняткаў, нібы цікаўны першакласнік.

Нарэшце я ўбачыў Алёнку. За лета яна загарэла, стала яшчэ больш прыватная. Я шукаў зручнага выпадку, каб запрасіць Алёнку на танцы. Але мая мара не збылася. Хвёдар, пасмейваючыся, сказаў мімаходзь:

— У нас з Алёнкай поўны парадак. А ты казаў... Усе яны, браце, на адзін капыл!

— Гэта няпраўда! — хацелася крыкнуць, але язык не падпарадкоўваўся мне. Я не спаў усю ноч. Назаўтра запараў некалькі разоў і не выканаў дзённага задання. Не пайшоў у школу: сказаў, што галава баліць.

Алёнка, здаецца, нават і не заўважала маёй адсутнасці. Хіба магла яна думаць, што такі маўклівы, нясмелы хлопец, як я, ловіць кожнае яе слова, назірае за кожным яе рухам. А мне хацелася кінуць усё, развітацца са школай і махнуць куды-небудзь далёка-далёка, каб нічога і не чуць і не бачыць.

На Хвёдара я не мог глядзець без агіды. Аднойчы, вярнуўшыся позна ўвечары, ён пачаў плесці нешта непрыстойнае пра Алёнку. Я не вытрымаў і заляпіў яму аплывуху. Не ведаю, што было б далей, каб не ўмяшаліся хлопцы. Мяне саромілі, казалі, што на мне ляжыць груз перажыткаў мінулага. Пра мой учынак дазналіся на заводзе, патрабавалі тлумачэння. А хіба мог я сказаць людзям, што заступіўся за мілую майму сэрцу дзяўчыну?

Пра мае недастойныя паводзіны надрукавалі заметку ў заводскай шматтыражцы. Хвёдар прынёс гэты нумар у школу, і зноў усе шумна абураліся маім учынкам. І больш за ўсіх дакараў — хто, вы думаеце? Яна, Алёнка!

Алёнка, Алёнка! Хвёдар не раз гаварыў, што я ніяк не разумею ў каханні. Ды ці ёсць яно на самай справе? Пра яго толькі пісьменнікі пішуць раманы і складаюць вершы паэты.

Я не згаджаўся з Хвёдарам. Але і сапраўды ніколі раней не ведаў, што такое каханне. Якое яно? Я толькі ведаю,

што ў маім жыцці адбылося нешта вялікае і нязнаёмае. Нешта новае і цудоўнае запойніла маё сэрца. І ўсе гэтыя новыя пачуцці звязаны з Алёнкай.

Хвёдар знарком выстаўляў напакан свае заляцанні да Алёнке, пасля заняткаў бег па лесвіцы следам за ёю. Ненавідзячы сам сябе, я пачаў цікаваць за імі. Аднаго разу ўвечары я чуў: Хвёдар нешта раскажваў дзяўчыне, а яна звонка смялася. Усё нутро маё пераварочвалася ад болю, ніколі раней не знамага ў жыцці. А Хвёдар падняў сваю вялікую руку і паклаў на кволае Алёнчына плячо. Дзяўчына адхінулася, рука хлопца павісла ў паветры і павольна апусцілася. Я думаў, што яна пасля гэтага пусціцца наўцёкі. Не. Ішла побач. Толькі больш не смяялася.

Хвёдар праводзіў яе са школы і пасля гэтага выпадку. Тады я канчаткова на-

мерыўся паехаць працаваць на цаліну. Які я дурань, што ніколі не пагаварыў з Алёнкай, як след не раскажваў пра свае пачуцці!

І вось позна ўвечары я стаю ля дома, у якім жыве Алёнка. Стаю і чакаю яе прыходу. Чакаю, хоць і ўпэўнен, што яна прыйдзе з Хвёдарам. Займаю зручнае месца і буду чакаць хоць да раніцы. Не ведаю, колькі часу прайшло, пакуль нарэшце пачуўся Алёнчын голас. Вось яны падыходзяць да веснічак.

— Бывай, Хвездзя! — гэтыя словы нібы нажом паласнулі мяне.

— Не, не, — прэрэчыць той. — Так не адпушчу. Пацалуеш, тады ідзі.

Сэрца маё перастае біцца, я заплюшчваю вочы. Алёнка спрабуе вырвацца, але Хвёдар дужы хлопец. У наступіўшай цішыні я чую пацалунак — адзін, другі, а затым стук абцасаў па лесвіцы. Што было далей, не памятаю. Дзе хадзіў усю ноч, таксама не ведаю. Толькі ўвечары наступнага дня я ляжаў на верхняй паліцы ў плацкартным вагоне, слухаў перастук колаў і ўхваляў сваё рашэнне.

Я не ведаў тады, што чалавек не можа ад самога сябе схавацца. Новыя мясіны, людзі, цяжкая праца не прынеслі супакою. Я жыў, кожны дзень хадзіў на работу ў механічную майстэрню, у вольны час імкнуўся што-небудзь чытаць, але сэрцам быў у нашым горадзе. У марах хадзіў побач з Алёнкай і гаварыў, гаварыў, гаварыў... І тады мне прыйшла ў галаву шчаслівая думка: «Вазьму ды напішу ўсё як ёсць. Няхай хоць ведае пра маё каханне».

Некалькі разоў я браўся за аловак. Чытаў і перакрэсліваў, рваў спісанія старонкі. Якая гэта была цяжкая для мяне праца! Не хапала патрэбных слоў, і з-пад майго алоўка выходзіла нейкая нязграбная, цягучая лухта. Нарэшце, парваўшы нямаведама каторы аркуш, уздумаў напісаць вучням былога свайго класа. Хто-небудзь ды адкажа на маё шчырае пісьмо. Я прасіў пісаць пра ўсіх, маючы на ўвазе, перш за ўсё, Алёнку.

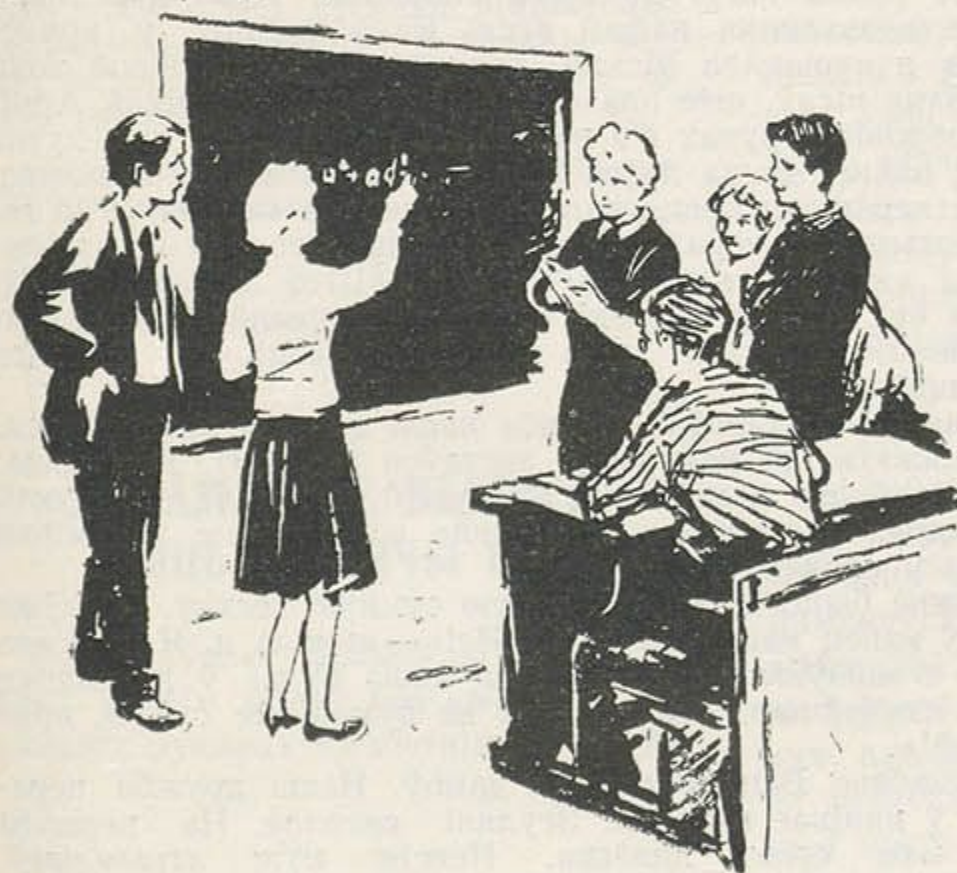
Час ішоў, а адказу ўсё не было. Хто там пра мяне помніць? Ну, быў такі маўклівы хлопец, ну, кінуў школу. Ці варта пісаць такому?

Часам падкрадалася думка напісаць Хвёдару. Я тут жа адганяў яе. Толькі не яму. І зусім неспадзявана атрымаў пісьмо. Звычайны белы канверт. Але за такі пісьмы я ўстанавіў бы паштавікам прэмію.

Алёнка пісала пра дзяўчат і хлопцаў нашага класа. Хто як вучыцца, як працуе. Было некалькі радкоў і пра Хвёдара. «Ці памятаеш ты Хвёдара — таго высокага светлавалосага хлопца з нашага класа? Ён перавёўся ў другую школу. Я больш не дружу з ім. (Не дружу з ім! І гэта піша яна, Алёнка!) Вельмі самазадаволены і непрыемны чалавек гэты Хвёдар. І чаму ты не раскажаш, за што пабіў яго?»

Па некалькі разоў на дзень я перачытваў гэтыя радкі. Жыццё — цудоўная рэч!

Хоць і кажуць, што цудаў не бывае, але я гэтага сцвярджаць не стану. Адбыўся сапраўдны цуд. Мне нечакана прапанавалі чарговы адпачынак. Назаўтра ж раніцай я сядзеў у кузаве грузавой машыны, якая неслася на аэрадром, насустрач маёй мары.

ло глядзець. Алёнка пачырванела і падалася да выхаду. Яна прайшла зусім побач са мною, але мяне не заўважыла.

Як я праклінаў сябе ў тую хвіліну! Не навучыўся танцаваць, няўклюдна! А зараз гэта было б так дарэчы! Мог бы кружыцца з Алёнкай у вясёлым натоўпе танцуючых, а не стаяць тут, у цёмным кутку, хаваючыся ад людзей.

Цішком ад хлопцаў, каб не смяяліся з мяне, я пачаў развучаць танцы. Раз, два, тры... Раз, два, тры!.. Я старанна вырабляў мудрагелістыя па, трымаючы перад сабою трохногае інтэрнацкае крэсла. Але, мусіць, так і не авалодаў бы гэтым прыгожым майстэрствам, каб не натрапіў на аб'яву аб уроках танцаў. Ахвяраваў увесь вольны час, патраціў канікулы. Але затое праз нейкія два месяцы танцаваў у заводскім клубе. Толькі Алёнке там не было... У марах я

СТРАВЫ СЕМЕЙНЫЯ

...У гэты дзень сярод наведвальнікаў рэдакцыі была жанчына, гісторыя якой нас асабліва ўсхвалявала. Са слязьмі на вачах яна пачала расказаць пра тое, што здарылася. Пасля ледзь не дваццаціпятигадовага сумеснага жыцця яе муж прывёў у дом маладую жанчыну і сказаў: «Гэта мая жонка!»

Пачалося жыццё, поўнае прыніжэнняў і абраз. У адным пакоі — маці з дарослымі сынамі-студэнтамі, у другім — «маладажоны». І кожную раніцу з выглядам «пераможцы» выходзіла на агульную кухню новая жонка.

У гэта цяжка паверыць. Але, на жаль, нічога выдуманнага ў расказе наведвальніцы не было.

— Як вы маглі пераступіць парог гэтага дома? — запыталі мы праз некалькі дзён у «маладой жонкі». Яна адказала гэтак жа нахабна, як і дзейнічала:

— Я таксама, як і ўсе, маю права на каханне. І я ганаруся гэтым сваім каханнем.

— Ганарыцеся? Чым? Тым, што разбурылі чужую сям'ю, адабралі бацьку і мужа? Пра які гонар тут можа ісці гутарка?

Сапраўды, права на каханне — неад'емнае права кожнага чалавека. Але хіба можна назваць каханнем пачуцці, якімі кіравалася гэта маладая жанчына? Яе, відаць, найбольш цікавіла высокая пасада і грошы новага «мужа».

Жыццё наша багата прыкладамі сапраўднага вялікага кахання, якое прайшло праз многія і многія выпрабаванні.

Пра такое чыстае, шчырае каханне расказвае ў пісьме ў рэдакцыю Любоў Андрэеўна Сідарчук з калгаса імя Дзяржынскага Брэсцкага раёна. Пісьмо вялікае, усхваляванае. Вось яго кароткі змест:

«Ішоў 1941 год. Наш клас, у якім я вучылася са сваім сябрам Ванем, рыхтаваўся да экзаменаў. Пасля заканчэння школы мы марылі вучыцца далей. Экзамены здалі добра, атрымалі атэстаты. Увечары пайшлі ў кіно. Былі мы вельмі шчаслівыя. А ноччу мяне разбудзіў моцны грукат. Я выйшла на вуліцу і ўбачыла вялікія клубы дыму, пачула разрывы снарадаў. Надышлі чорныя дні

Чудоўны дзень! Маладажоны гамяльчане Леанід Бяляеў і Ніна Голубева запамняць яго на ўсё жыццё: яны толькі што выйшлі з гарадскога ЗАГСа. Іх сябры радуецца разам з імі. Няхай жа заўсёды і ўсюды спадарожнічае шчасце маладым мужу і жонцы!

Спатканне...

Фотаэцюд Д. Прэса.

фашысцкай акупацыі. Суровыя дні перажывала я і ўсе людзі нашай краіны. Нас, маладых дзяўчат і хлопцаў, немцы сталі ганяць на работу. Разам з Ванем мы не раз успаміналі свае школьныя гады, свой клас. Але гэта было ўжо здаду, нас чакалі цяжкія выпрабаванні.

Фашысты пачалі вывозіць моладзь у Германію. Мы з Ванем дамовіліся: ні за што не паедзем на нямецкую катаргу! Ваня пайшоў у партызаны. Мяне схавалі паліцаі і адправілі ў канцлагер у Брэст. Праз некаторы час удалося вырвацца з лагера, і я разам са сваякамі пайшла ў партызаны. Там сустрэліся з Ванем.

Але вайна яшчэ не была скончана. Праз два тыдні пасля вызвалення нашай вёскі Ваня пайшоў у армію. Хутка я атрымала пісьмо, трохкутнічак з палявой пошты. Ваня пісаў, што знаходзіцца ў радах Савецкай Арміі і са зброяй у руках б'е ворага. Я радавалася, што хутка канец вайне, хутка людзі пачнуць жыць мірна, шчасліва. Наша перапіска працягвалася да лютага месяца 1945 года. Потым яна перапынілася, і я пяць месяцаў не атрымлівала ад Вані ніводнай вестачкі. Што здарылася? Ці жывы ён? Але ў чэрвені паштальён прынёс мне вельмі сумнае пісьмо, ужо не з воінскай часці, а з Омскага эвакашпіталю.

Ваня пісаў: «Люба! Дружба наша з табой разляцелася. Я ў цяжкім баі паранены, застаўся без нагі. Пра мяне, Люба, забудзь назаўсёды. Не сумуй. Ты маладая, шукай сабе другога сябра, а пра мяне забудзь, не ўспамінай дрэннымі словамі».

Цяжка было атрымаць такую сумную вестку. «Няўжо настаў канец нашай дружбе? Не!» — думала я. Я напісала Ваню і запэўніла, што дружба наша будзе ў далейшым яшчэ мацнейшая. «Ні аб чым не думай, не сумуй, прыязджай!».

Неўзабаве Ваня вярнуўся дамоў. Наша дружба перарасла ў вялікае каханне. Згулялі вяселле. На першым часе нам было нялёгка. Пенсію муж атрымліваў невялікую, але праз некаторы час ён пайшоў працаваць, дзяржава прадала нам домік.

Мы пражылі ўжо 17 год, у нас тры сыноў. Жывём у дастатку. Старэйшаму 16 гадоў, сярэдняму — 13, а самаму меншаму, Валодзьку, — 5. Ён вельмі забаўны, наш маленькі сыноч. У нас цяпер адна мара: выхаваць дзяцей і вывесці іх у людзі, каб яны жылі мірна, шчасліва і радасна, былі сапраўднымі будаўнікамі камунізма — нашай светлай будучыні».

Чытаеш такое пісьмо і радуешся за сапраўдную, добрую, савецкую сям'ю. Такая сям'я нараджаецца ва ўзаемным разуменні і глыбокай павазе адзін да аднаго, у павазе чалавечай годнасці.

Бывае, на жаль, і інакш.

З некаторых пісьмаў у рэдакцыю выглядае дзікая спадчына мінулага. Нядаўна чытачка Н. паведаміла, што яе муж часта п'янствуе, дэбашырыць, б'еца. А яна яму ўсякі раз даруе. Нарэшце чаша цяжарна перапоўнілася, і жанчына просіць рэдакцыю дапамагчы ў бядзе.

У той жа дзень ад Н. прыйшло другое пісьмо, у якім яна слёзна маліла не прымаць ніякіх мер па яе першаму пісьму. Яна зноў даравала мужу чарговую пабоі. Нельга было не палічыцца з просьбай гэтай жанчыны.

Але
гэтка
насці
це ад
Больш
М
сова
то ка
Ум
валей
Во
На п
Яна
у іск
дзіця

Дзі
цаў я
да д
што
ны вс
і буд
не та
сказа
га...

Цяп
боту.
даглед
але я
мне р
Зва
боту,

г. Ва

У

Пра
але...
апош

Два з
лятніц
раёна
адбыл
чайна
і-бліз
Надзе

Але ёй мы напісалі тое, што думалі: «Каму патрэбна гэткае «ўсёдараванне»? Дзе ж ваша чалавечая годнасць, дзе жаночы гонар, калі вы з дня ў дзень даруеце абразы і прыніжэнні азвярэламу п'яніцу і дэбашыру? Больш рашучай трэба стаць, дарагая Н.!»

Мы ўпэўнены, што калі б гэта наша чытачка своечасова звярнулася за дапамогай па месцу работы мужа, то калектыў здолеў бы заклікаць хулігана да парадку.

Уменне адстаяць сваю чалавечую годнасць у многім залежыць і ад самой жанчыны ці дзяўчыны.

Вось яшчэ адзін выпадак з рэдакцыйнай практыкі. На прыём прыйшла прыгожая дваццацігадовая жанчына. Яна ішла з пасяджэння суда, які толькі што адмовіў ёй у іску на аліменты. Гутарым, высвятляем, хто ж бацька дзіцяці? А гэта 45-гадовы вадзіцель аўтобуса Мінскага

аўтапарка Мікалай Владысік. Мае жонку і сына. На рабоце яму прыглынулася маладая кандуктарша. Пачаў да яе заляцацца. А дзяўчына, не думаючы пра вынікі, забыўшыся на дзявочы гонар, паверыла яму. І асталася адна з дзіцем на руках.

Крыўдна? Так, крыўдна. Чалавек, якому яна даверылася, аказаўся нягоднікам. Але сама дзяўчына хіба не вінавата? Што прымусіла яе звязаць свой лёс з чалавекам, які больш чым удвая старэй за яе, мае сям'ю? Хто перашкаджаў ёй спакойна працаваць, вучыцца і сустраць на сваім шляху сапраўднае вялікае каханне?

Справы сямейныя... Пра іх часта пішуць нашы чытачы. Пішуць пра дрэннае і добрае. І як часта ўмяшанне грамадскасці аказвае плённы ўплыў на ўмацаванне сям'і! За добрую сям'ю трэба змагацца ўсім.

Працягваем размову аб дзіцячых установах

ЗНОЎ ПРА ЯСЛІ

Дзіцячыя яслі... Ужо дзесяць месяцаў я чакаю, калі іх дзверы адчыняцца для маёй дачушкі. Мне здавалася, што адразу, калі скончыцца дэкрэтны водпуск, я адпраўлю дачку ў яслі і буду спакойна працаваць. Але гэта не так проста. Месц няма і няма. Мне казалі, што чакаць трэба яшчэ доўга...

Цяпер я бяру дзіця з сабою на работу. Іншы раз суседка згаджаецца дагледзець дзяўчынку ў вольны час, але ж яна таксама працуе. Што ж мне рабіць?

Звальняцца? Але шкада кідаць работу, траціць стаж.

І. ГУЛЕЦКАЯ

г. Баранавічы.

У ДАМАНАВЕ ПАВІНЕН БЫЦЬ ДЗІЦЯЧЫ САД

Прачытаўшы артыкулы «Добра, але... мала!», «Зноў пра набалелае» ў апошніх нумарах «Работніцы і сялян-

Два з палавінай гады назад у сям'і цялятніцы з калгаса «Прагрэс» Ушацкага раёна Валянціны Фёдаравы Полінай адбылася радасная, хоць і не зусім звычайная падзея: нарадзіліся тры дзяўчынкі-блізняты. Маці назвала іх так: Вера, Надзея, Любоў. Вось яны ўсе трое перад вамі—здоровыя і вясёлыя!

кі», я не магу маўчаць. І для мяне і для маіх сябровак гэта вельмі набалелае пытанне. У нас, на станцыі Даманавы Івацэвіцкага раёна, няма ні ясляў, ні дзіцячага сада, хоць патрэба ў гэтым вельмі вялікая. На тэрыторыі Даманаўскага сельсавета шмат прадпрыемстваў і ўстаноў: шыферны і цагельны заводы, шклозавод, чыгуначная станцыя, сярэдняя школа, два медпункты, чатыры магазіны і чайная, аддзяленне саўгаса «Быценскі», швейная і шавецкая арцелі. А дзіцячага сада і ясляў няма. Многія жанчыны кідаюць работу, бяруць працяглы водпуск за свой кошт, бо няма з кім пакінуць дзяцей. Хіба можа спакойна працаваць маці, якая пакінула дзяцей дома адных, без нагляду? Я сама гадую траіх дзяцей і добра ведаю, як гэта цяжка.

Пытанне аб адкрыцці дзіцячага сада ў Даманаве — не новае. Пра гэта гавораць на сесіях і пасяджэннях Даманаўскага сельсавета, на нарадах агітатараў, на ўсіх сходах. І ў раёне і ў вобласці на словах спачуваюць нам, але кажуць: «Няма грошай, трэба пачакаць з садам». На гэтым справа і канчаецца.

А між тым, калі добра прыгледзецца, то месца пад дзіцячы сад у Даманаве ёсць. Каля шклозавода добры будынак, побач з ім — пладовы сад. У гэтым доме два пакоі займае медпункт, адзін — бухгалтэрыя, а два пакоі амаль пустыя. Вось гэты будынак і падыходзіць для дзіцячага сада. Няхай толькі кіраўнікі Івацэвіцкага камбіната будаўнічых матэрыялаў дадуць сваю згоду.

Усе даманаўскія жанчыны-маці чакаюць ад кіраўнікоў Івацэвіцкага раёна хутэйшага адказу. І не абяцанкамі, а справай.

Д. К. МАРОЗ,
настаўніца Даманаўскай
сярэдняй школы.

У ЧЫМ МАЯ ПАМЫЛКА?

ДАРАГАЯ РЭДАКЦЫЯ!

Дапамажыце мне разабрацца ў вельмі складаным пытанні: як выходзіць дзіця? Маёй дачушцы Тані два гады і сем месяцаў. Амаль да двух год дзяўчынка ніколі не капрызіла, амаль ніколі не плакала, ні на што не крыўдзілася, была вельмі паслухмяная.

Возьмеш у яе, напрыклад, што-небудзь, чаго ёй нельга браць, або забароніш што-небудзь рабіць — і яна нават не заплача. Але паступова дзяўчынка пачала рабіць непаслухмяная, капрызная. Калі яе папросіш што-небудзь зрабіць: напрыклад, падаць вады, цацку маленькай сястрыцы, яна можа сказаць «не хачу», «не буду» або зрабіць выгляд, што не чуе. У тых выпадках, калі дачка капрызіць, я стараюся ўгаварыць яе, адцягнуць яе ўвагу на іншае, але часам, хоць і сама ведаю, што гэта няправільна, уступаю ёй. А часта, не стрымаўшыся, крычу на яе, іншы раз і адшлёпаю.

Бабуля стараецца абараніць Таню: «яна ж яшчэ маленькая, вырасце і зразумее сама». А дзяўчынка гэтым карыстаецца. Калі я што-небудзь скажу ёй насупраць, яна адразу ж стараецца знайсці абарону ў бабулі.

Вось і сёння быў такі выпадак. Я ішла з работы на абед. Таня на двары гуляла з дзецьмі. Я байлася, каб яна не прастудзілася, і пачала клікаць у дом. Але Таня мяне не паслухала. Я ўзяла яе на рукі і панесла. Дзяўчынка пачала вырывацца і плакаць, біла мяне нагамі. Тады я не вытрывала і адшлёпала яе. Бабуля тут жа пачала сварыцца.

І вось цяпер не ведаю, што я павінна рабіць далей. Як выходзіць дзіця? У чым я дапусціла памылку?

Н. С. АРЛОВА.

Гродзенская вобласць.

АД РЭДАКЦЫІ:

«У чым мая памылка?» — пытае Н. С. Арлова. Мы звяртаемся з просьбай да маці, настаўніцы, выхавальніцы дзіцячых садоў і ясляў. Адкажыце Н. С. Арловай і многім іншым маці на хвалюючае іх пытанне — як дабіцца таго, каб дзіця не капрызіла? Раскажыце пра свой вопыт выхавання дзяцей. Давайце пачнём вялікую размову на гэту вельмі важную тэму.

Мал. Л. Асецкага.

Артур ВОЛЬСКИ

АСЕННЯЯ ХМАРКА

Не ціха,
не шпарка
плыла сабе
хмарка.

Плыла —
невядома,
адкуль і куды,
як човен,
што повен
чысцюткай вады.

То ўправа,
то ўлева
хілілася крышку.
І вось
зачапілася
за тэлевышку.

І стала
адразу,

нібыта ў тумане,
футбольнае поле
у нас на экране.

Дзе мяч!
Дзе вароты!
Не ведаем,
што там!..
А хмарка
дажджынкамі
сыпле,
як шротам.

— Даволі!
— Плыві ўжо! —
У хмаркі мы просім.
Ды ўпросіш хіба,
каб спынілася

восень!

Эдзі АГНЯЦВЕТ

Зося на кухні

— Абед згатаваць!
нескладаная справа!
Захоцацца мне — будучы новыя стравы. —
І Зося палезла ў кухонны буфет,
Там свой невялічкі, прываблівы свет.

— Спачатку чырвоныя возьмем брусніцы,
І перцу насыплем, і крышку карыцы,
Падкінем засушаных белых грыбкоў,
І восем цукерак, і пяць агуркоў.

І гэта ў каструлі засыплем мукою,
Зальём малаком.

Аб'ядзенне якое! —
Ды нечага енчыць і крывіцца брат,
Ён супу такому ніколі не рад.

А Зося ўскіпела:
— Табе яшчэ мала!
Ну што ж! Для прыправы падкіну я сала,
Затым я на гэта наллю кісялю. —
Малы як заплача:

— А я не люблю!
Не смачна!
Ты лепей мне дай сыраквашы,
Я з'ем, калі хочаш і маннае кашы,
І ўсё для цябе я зраблю — загадай!
А толькі мне супу свайго не давай!

— Ніяк не дагодзіш! —
злуецца кухарка
І ходзіць па кухні, як чорная хмарка.
...А ў цеснай каструлі смяюцца грыбкі,
Брусніцы, карыца, мука, агуркі...

НЕ ХВАЛІСЯ

Лёня з татам ішоў у магазін. Уперадзе крочыла жанчына ў лёгкім летнім плашчы. У руках яна трымала невялікую шэрую сумку. Раптам жанчына стала нешта даставаць з сумкі, і адтуль вываліўся на тратуар белы камячок. Лёня падбег і хуценька падняў яго. Гэта была насоўка з прыгожым сінім беражком. Спачатку хлопчык памкнуўся быць па класці яе ў кішэню, але перадумаў. Ён забег жанчыне наперад і сказаў:

— Цёця, вы згубілі насоўку.

— Шчыра дзякую табе, хлопчык, — ласкава сказала жанчына і пайшла сваёй дарогай.

— Тата, я зрабіў добрую справу. Праўда? — спытаў Лёня, калі бацька дагнаў яго.

— Так, добрую, — згадзіўся бацька і, крыху памаўчаўшы, дадаў: — Але хваліцца гэтым не трэба.

— Чаму? — здзівіўся Лёня.

— Так робяць усе сумленныя людзі, і ў гэтым няма нічога асаблівага. Зразумеў?

— Зразумеў, — махнуў галавой Лёня. І на сэрцы ў яго зрабілася лёгка і весела.

П. РУНЕЦ

«Мой сын пакутуе ад вялікай сарамлівасці. Якія прычыны яе выклікаюць?» — пытае хатняя гаспадыня Н. Н. Панковіч з горада Вілейкі.

ДЗЕЦІ не нараджаюцца на свет скрытыя ці няшчырыя, сарамлівыя ці смелыя, таксама як не нараджаюцца яны добрыя ці злыя. Гэтыя якасці асобы фарміруюцца ў працэсе жыцця і дзейнасці дзяцей.

Сарамлівасць як рыса характару нярэдка з'яўляецца вынікам няправільнага выхавання. Некаторыя бацькі, празмерна ахоўваючы сваіх дзяцей ад «дрэннага ўплыву», штучна ізаляюць іх ад дзіцячага калектыву. У такіх дзяцей слаба раз-

дзіцяці. Але поспех справы часта настолькі ўзнімае дзіця, што далей ужо амаль не патрэбна дапамога дарослых.

У самой сям'і стварыце такія ўмовы, каб ваш сын мог больш праяўляць самастойнасць. Дапамажыце яму знайсці сабе сяброў, якія збіраліся б у вас дома, гулялі, спрачаліся, абмяркоўвалі разам з ім хвалюючыя пытанні. Уцягвайце хлопчыка ў агульную размову, заахвочвайце кожную яго спробу самастойна выказвацца. Калі іншых дзя-

ЗАЛІШНЯЯ САРАМЛІВАСЦЬ У ДЗЯЦЕЙ

віты навукі калектывага жыцця і дзейнасці. Трапляючы ў школьнае асяроддзе, яны бянтэжацца, адчуваюць сябе ніякавата, іх скоўвае сарамлівасць. Такія дзеці баяцца публічных выступленняў, чырванюць пры кожным звароце да іх. Гэта сур'ёзны недахоп.

Лепшы сродак пераадолення сарамлівасці — актыўны ўдзел дзіцяці ў жыцці калектыву. Дагаварыцеся з класным кіраўніком, каб сыну далі грамадскае даручэнне, якое патрабуе ад яго шырокага і актыўнага кантакту з іншымі школьнікамі. Няхай хлопчык выступае на класных сходах, на піянерскіх зборах, часцей дэкламуе, гаворыць віншавальныя прамовы ад імя піянерскай арганізацыі, дружыны, класа. Удзел у мастацкай самадзейнасці таксама спрыяе пераадоленню сарамлівасці.

У асобных выпадках карысна вылучыць такое дзіця на выбарную пасаду. У школе звычайна выбіраюць толькі самых актыўных і бойкіх дзяцей. Гэта не заўсёды правільна. Усе дзеці павінны вучыцца арганізаванасці, кіраваць, адказваць за агульную справу, праяўляць ініцыятыву. І найбольшую патрэбу ў такім вопыце маюць дзеці баязлівыя і сарамлівыя. Памятайце, што многія сарамлівыя дзеці, на выгляд пасіўныя і скрытныя, надзелены вялікімі здольнасцямі, фантазіяй, шмат чытаюць, мараць. Але баязлівасць і сарамлівасць замінаюць ім перанесці свае задумкі ў жыццё, яны баяцца вокрыкаў, насмешак.

Вядома, пры выкананні гэтых дзецям грамадскіх абавязкаў, асабліва напачатку, патрэбна вялікая дапамога з боку дарослых. Правал можа яшчэ больш узмацніць страх у

цей прыходзіцца часам стрымліваць, вучыць іх уменню слухаць іншых, то ў гэтым выпадку трэба не столькі стрымліваць, колькі развіваць актыўнасць, свядома выклікаць яе.

Усё гэта неабходна рабіць з вялікім тактам, без назойлівасці, інакш можна толькі пашкодзіць справе. Дзеці яшчэ больш замыкаюцца ў сабе, калі даведваюцца, што іх наўмысна спрабуюць адвучыць ад сарамлівасці.

Сарамлівасць выклікаецца іншым раз і асаблівасцямі нервовай сістэмы дзіцяці. У многіх дзяцей сарамлівасць звязана з праяўленнем агульнай баязлівасці, хваравітай уражлівасці, нерашучасці. Крыніца ўсіх гэтых з'яў — агульны «слабы» тып нервовай сістэмы.

І ад сарамлівасці такога роду можна пазбавіцца. Але тут патрэбны не столькі спецыяльныя прыёмы, колькі клопаты аб агульным правільным развіцці дзіцяці. Асабліва важна добра паставіць яго фізічнае выхаванне. Яно не толькі загартоўвае арганізм і садзейнічае росту сілы і спрытнасці, але і спрыяе агульнаму ўмацаванню нервовай сістэмы, развіццю каштоўных валавых якасцей. У канчатковым выніку гэта дапаможа і пераадоленню сарамлівасці.

Хачу зазначыць, што пры знаёмстве з хатнімі ўмовамі жыцця такіх дзяцей часта бачыш, што ў сям'і ім аддаюць мала ўвагі або разумеюць яе аднабакова. Бацькі шукаюць дапамогі ва ўрача, забываючы аб вельмі важнай ролі правільна арганізаванага выхавання, перш за ўсё, у сям'і.

В. І. ЖУКОўСКАЯ,
кандыдат педагагічных навук.

Урач праіць

ГІПЕРТАНІЧНАЯ ХВАРОБА

Чытачка нашага часопіса Настасія Якаўлеўна Шастовіч звярнулася ў рэдакцыю з просьбай надрукаваць гутарку ўрача аб гіпертанічнай хваробе.

На пытанні тав. Шастовіч адказвае ўрач **В. Я. БАРАНОўСКАЯ.**

Асноўнае праяўленне гіпертанічнай хваробы — павышаны крывяны ціск. Якія прычыны выклікаюць павышэнне артэрыяльнага ціску? Цяжкія перажыванні, вострыя псіхічныя траўмы, працяглыя хваляванні, разумовае перанапружанне, бяссонніца, недастатковы адпачынак — усё, што траўміруе нервовую сістэму чалавека. Здараюцца выпадкі вострага развіцця гіпертанічнай хваробы ўслед за перанесенымі хваляваннямі: напрыклад, пасля бамбёжкі, катастрофы, трагічнай гібелі блізкіх, — падзей, якія выклікалі значнае нервовае напружанне.

Высветлена, што на гіпертанічную хваробу могуць хварэць людзі з розным характарам вышэйшай нервовай дзейнасці. Аднак у нейраўнаважаных, зласлівых асоб нават не цяжкія перажыванні і перанапружанні нервовай сістэмы могуць выклікаць нейроз з наступным развіццём гіпертанічнай хваробы. У людзей ураўнаважаных, спакойных, вытрымальных нейроз развіваецца толькі ў выніку вельмі цяжкіх траўм або вельмі працяглых

хваляванняў і перажыванняў.

Гіпертанічная хвароба ў паўночных шыротках сустракаецца часцей, як у паўднёвых, што тлумачыцца метэаралагічнымі ўплывамі. Хварэюць аднолькава як мужчыны, так і жанчыны, часцей за ўсё ва ўзросце 40—60 год. Але гіпертанічная хвароба сустракаецца і ў маладым, нават у дзіцячым узросце. Ёй можа спрыяць маларухомы спосаб жыцця, які прыводзіць да атлусцення. Людзі, якія займаюцца фізічнай працай, хварэюць радзей. Прафесіянальны фактар не адыгрывае істотнай ролі ў развіцці захворвання.

Гіпертанічная хвароба ў радзе выпадкаў доўгі час працякае бессімптомна, калі не лічыць скаргаў на павышаную зласлівасць, дрэнны сон, рэдкія галаўныя болі, і выяўляецца толькі выпадкова пры вымярэнні крывянога ціску.

У пачатку захворвання наглядаецца толькі перыядычнае павышэнне крывянога ціску, у далейшым ён становіцца больш стойкі. Часта бываюць галаўны боль,

— Ах! Дзе ты?

Фотаэцюд І. Дародных.

галавакружэнне, шум у вушах, паніжэнне працаздольнасці, болі ў сэрцы.

Нярэдка ў сувязі з перанпружаннем нервовай сістэмы захворванне рэзка абвастрэцца. Гэта так званыя крызы. Пры цяжкіх крызах адзначаюцца рэзкі і працяглы ўздым артэрыяльнага ціску, моцны галаўны боль, ваніты, пагоршанне зроку, парушэнне дзейнасці сэрца і цэнтральнай нервовай сістэмы. Калі не прыняць адпаведных лячэбных мер, крызы могуць прывесці да цяжкіх ускладненняў: кровазліццё ў мозг, развіццё інфаркта міякарда.

Ведаючы прычыны ўзнікнення гіпертанічнай хваробы, урачы навучыліся правільна яе лячыць. У радзе выпадкаў гіпертанічная хвароба можа рэгрэсіраваць, гэта значыць падвяргацца адваротнаму развіццю. Асабліва эфектыўнае лячэнне ў пачатковых стадыях захворвання, калі правільная арганізацыя працы і быту, дыспансернае назіранне, прафілакторыі, курортнае лячэнне, лячэбная фізкультура і іншыя мерапрыемствы прыводзяць да поўнага выздараўлення.

Гіпертанічная хвароба нярэдка ўзнікае ў маладыя гады, калі нервовая сістэма лёгка пашкоджваецца. Таму трэба весці барацьбу за строгі рэжым школьнікаў, за здорае фізічнае і псіхічнае выхаванне іх. Гэта датычыць галоўным чынам перыяду палавой сталасці. Пагражае ў развіцці гіпертанічнай хваробы клімактычны перыяд. У гэты час важна ахоўваць нервовую сістэму ад перанпружання.

Фізкультура і спорт спрыяюць паляпшэнню абмену рэчываў і больш правільнай рабоце ўсіх органаў. Сюды адносяцца: ранішняе фіззарядка, прагулка на адлегласць два-тры кіламетры, дыхальная гімнастыка, лёгкія віды спорту.

Вельмі важна правільна арганізаваць рэжым працы і быту, каб арганізм менш стамляўся. Хворым на гіпертанію абавязкова трэба праводзіць свой чарговы адпачынак на свежым паветры.

Лечаць ад гіпертанічнай хваробы строга індывідуальна, у залежнасці ад узросту, стадыі захворвання, агульнага фізічнага стану. Вось чаму хворыя павінны рэгулярна звяртацца да ўрача, які дасць усе неабходныя парады і будзе сачыць за лячэннем.

Мінскі Дом мадэлей прапануе

Выбар колеру

ВЫБІРАЮЧЫ колер адзення, трэба ўлічваць не толькі фігуру чалавека, але колер валасоў, вачэй, скуры. Маюць сваё значэнне сезон, навакольная абстаноўка. Вядома, улетку, у яркі сонечны дзень, сукенка чорнага ці іншага цёмнага колеру будзе недарэчы, таксама як у зімовы халодны вечар выклікае здзіўленне яркая сукенка з набіўной тканіны.

Колер, як вядома, можа відазмяняць форму і велічыню прадмета: светлыя і цёплыя (жоўтыя, аранжавыя, чырвоныя) таны нібыта павялічваюць яго, а цёмныя і халодныя (сінія, зялёныя, блакітныя) — памяншаюць. Таму колерам можна падкрэсліць або выдзеліць пэўную частку адзення, згладзіць рэзкасць контураў, а таксама якія-небудзь недахопы фігуры.

БЛАНДЗІНКІ

Бландзінкам з бледным колерам твару, зялёнымі, сінімі або шэрымі вачыма падыходзяць свежыя і мяккія таны. Добра будуць зялёныя, сінія, сіне-зялёныя і сіне-фіялетавыя колеры з любым шараватым адценнем, ад светлага да цёмнага.

Апрача таго, ім да твару чырвоны і чырвона-аранжавы колеры сярэдняй насычанасці. Калі гэтыя колеры вельмі насычаныя, то добра зрабіць на адзенні — ля твару — аддзелку шэрага колеру. Чорны колер асабліва эфектна выглядае пры белай аддзелцы.

Калі твар дужа бледны, то сіні колер з зеленаватым адценнем будзе асабліва выйгрышны ў спалучэнні з аддзелкай шэра-ружовага колеру. Добрыя спалучэнні сіняга і аранжавага, сіняга з чырвоным і жоўтым. Для асноўнай дэталі касцюма прыдатны таксама зялёны колер, але ён павінен быць крыху цёмным.

Калі скура твару мае цёмнае адценне, раім насіць сукенкі цёмных таноў, аддаючы перавагу цёмным сінявата-зялёным. Добрае ўражанне пакідаюць цёмна-сіні са светла-карычневым, зялёны з бардо і чорным, зялёны з фіялетавым і аранжава-карычневатым, чорны з цёмна-зялёным. Тканіны светлых таноў лепш браць для аддзелкі.

Бландзінка з яркім румянцам і зялёнымі, шэрымі або сінімі вачыма могуць насіць ярчэйшыя колеры. Прыгожа выглядае цёмна-сіні колер асабліва ў спалучэнні з чырвоным, жоўтым і аранжавым нават самых цёмных адценняў, а таксама з белым і чорным. Зялёны колер халоднага адцення надае скуры жывасць, а сіні з фіялетавым адценнем падкрэслівае яе далікатнасць. З зялёных адценняў можна браць яркі светла-зялё-

ны. Шэры колер цёмных адценняў падыдзе для сукенкі або касцюма, а светлыя адценні шэрага — для аддзелкі.

Чорны колер эфектны разам з яркім ці белым. Белы або чырвоны колер лепей выглядаюць у спалучэнні чырвонага з белым, чырвонага са светла-зялёным. Бландзінкам, пра якіх ідзе гутарка, да твару спалучэнне белага з ружовым і густыя адценні карычневага колеру. Лепш пазбягаць светлых адценняў жоўтага, ружовага, фіялетавага і не ўжываць колеры, якія зліваюцца з колерам валасоў.

Бландзінкам з яркім румянцам і карымі або чорнымі вачыма да твару тканіны насычаных цёмных і светлых адценняў чыстых колераў. Да іх ліку адносяцца чырвоны, чырвона-фіялетава, фіялетава, сіне-фіялетава, сіні, зялёны (невялікай насычанасці), чырвона-аранжавы, жоўты, залаціста-карычневый, светлы, шаравата-аранжавы (ён павінен быць цяплейшы за валасы). Могуць быць няўдалымі канарэчны і бронзавы, бо яны блізкія да колеру валасоў, а таксама чорны і халодныя насычаныя колеры.

ШАТЭНКИ

Шатэнкі з бледным тварам зробіць правільна, выбіраючы тканіны светлых адценняў сінявата-фіялетавага, жоўтага і светла-аранжавага колеру. Добрае спалучэнне са скурай дадуць мякка-ружовы, белы і светла-зялёны. Светла-шэрыя і светла-карычневые колеры можна дапаўняць чорным ці белым. Калі скура твару мае шараватае адценне, галоўным колерам можна выбраць фіялетава, шаравата-зялёны, карычневый і чорны з дадатковымі жоўтым і фіялетавым.

Шатэнкам з яркім румянцам будуць да твару тыя ж колеравыя спалучэнні, што і бландзінкам, пра якіх сказана вышэй. Розніца толькі ў тым, што трэба браць больш насычаныя колеры. Ім да твару любыя гарманічныя спалучэнні колераў, асабліва белага з ярка-чырвоным.

Шатэнкам са смуглай скурай падыходзяць блакітнаваты і цёмна-шэры колеры з ярка-чырвоным, белым, шэрым і чорным. Пры жаўтавата-карычневым і жаўтавата-шэрым колерам твару здаецца святлейшым, а ад зеленавата-шэрага — больш румяным. Ад блакітнавата-шэрага і шаравата-фіялетавага твар становіцца цяплейшы, мякчэйшы. Не выклікаюць прэрэчанняў жоўты і аранжавы колеры, асабліва для галаўнога ўбору, а таксама зялёны, жаўтавата-аранжавы. Белы колер будзе ўдалы ў спалучэнні з кантрасным яркім колерам. Прыемна выглядаюць усе шэрыя і карычневые таны.

БРУНЕТКИ

Брунеткам з бледным тварам і цёмнымі вачыма не падыходзяць насычаныя колеры халодных адценняў, бо ад іх блед-

насць здаецца яшчэ больш выразная. Для іх можна параіць тканіны светлых адценняў сінявата-фіялетавага, жоўтага і светла-аранжавага колераў, мякка-ружовы, белы і светла-зялёны.

Добра выглядаюць жоўты колер, асабліва ў спалучэнні з чорнай і фіялетавай аддзелкай, і фіялетава ў спалучэнні з жаўтавата-карычневым. Жоўты колер павінен быць блізка ля твару, інакш скура здаецца бляклай.

Усё сказанае пра шатэнак з шараватым адценнем скуры датычыць брунетак з такім жа колерам скуры.

Брунеткі са смуглай скурай, сінявата-чорнымі валасамі, яркім румянцам і зялёнымі, шэрымі і карымі вачыма могуць насіць сукенкі слабанасычаных цёплых колераў. Ім будзе да твару чысты чорны колер з дабаўленнем зялёнага і чырвонага, жоўтага і фіялетавага. Дапушчальна спалучэнне трох колераў: белага, шэрага і чорнага. У якасці галоўнага прыдатны светла-карычневый колер. Удаае спалучэнне фіялетавага з жоўтым або цёмна-зялёным, або чырванавата-карычневым, а таксама цёмна-сіняга з жаўтавата-карычневым або светла-шэрым. Можна параіць тыя ж колеры, што і для шатэнак са смуглым тварам.

Горш выглядаюць далікатныя бледныя колеры — светла-ружовы з фіялетавым адценнем і светла-аранжавы. Трэба пазбягаць моцных (інтэнсіўных) халодных колераў, чыста-белых, чорных з шараватым адлівам (марэнга) і ўсіх бледных колераў, асабліва халодных адценняў.

Брунеткам з яркім румянцам і карымі, шэрымі або сінімі вачыма да твару чыстыя цёплыя колеры невялікай насычанасці. Можна таксама скарыстаць бэж, чорны колер з каляровай аддзелкай, жамчужны. Выгаднае ўражанне робіць жоўтая сукенка з чорнай аддзелкай. Не падыходзяць фіялетава, ярка-сіні, зялёны светлых адценняў, чыста-белы (яны могуць нявыгадна падкрэсліць чырвань скуры), а таксама бледныя колеры халоднага адцення, у тым ліку і светла-шэры.

Калі ўжываюцца сінія або зялёныя колеры, то яны пазінны быць вялікай насычанасці.

Пры далікатным румянцы можна скарыстаць бэзавы і жоўты колеры нават вельмі светлых адценняў, незалежна ад таго, які з іх будзе асноўны. Пры такім адценні скуры будзе да твару карычневый колер малочнага адцення з сінім, жаўтавата-карычневым з сінявата-зялёным, а таксама светла-аранжавы, шэры і чорны.

ЖАНЧИНА З СІВЫМИ ВАЛАСАМИ

Жанчынам, якія маюць валасы з сівізнай, да твару тканіны халодных цёмных адценняў ад сіне-зялёнага і сіняга да сіне-фіялетавага, цёплых адценняў чырвонага, чырвона-фіялетавага, чорнага колеру з крэмава-белым ля твару. Менш выгадныя ўсе яркія колеры, чорны і белы, шэрыя, як светлыя, так і цёмныя, карычневые, жоўта-зялёныя, цёмна-зялёныя, а таксама рыжавата-карычневые (колераў загару).

Жанчыны з пасівелымі валасамі і светлымі вачыма не памыляцца, выбраўшы тканіны цёплых колераў любой насычанасці, а пры цёмных вачах усе халодныя колеры з шэрым адлівам, цёмна-шэрыя і чорныя колеры з аддзелкай. Рыжавата-карычневые, карычневые, цёмна-чорны, белы і шэры (святлейшы за валасы) не раіцца.

Жанчыны з зусім сівымі (сярэбранымі) валасамі і далікатным колерам скуры могуць насіць сукенкі любых мяккіх таноў або камбінацыі цёмных колераў сярэдняй насычанасці. Колеры рыжавата-карычневые, карычневые, белы і жоўта-зялёны ім не да твару.

Калі скура мае шараватае адценне, то галоўныя колеры — сіні, зялёны, фіялетава, сінявата-зялёны з шэрым адценнем, шэры, цёмна-фіялетава і чорны. Дадатковым пры сінявата-шэрым лепш за ўсё будзе цёмна-фіялетава і чорны. Дадатковым пры сінявата-шэрым лепш за ўсё будзе цёмна-карычневый, пры фіялетава-шэрым — жаўтавата-карычневый, пры зеленавата-шэрым — чырванаваты, пры фіялетавым — жаўтавата-шэры. Белы колер нявыгадны нават для аддзелкі.

Пры смуглай скурай ў якасці асноўных колераў раіцца ўжываць халодныя колеры, а для аддзелкі — цяплейшыя. Жанчынам з такім адценнем скуры будуць да твару цёмна-фіялетава колер, шаравата-зялёны, карычневый з чырвоным і жаўтаватым адценнем і чорны. Калі чорны колер скарыстоўваецца як галоўны, то для аддзелкі добра будуць фіялетава, жаўтавата-шэры або зеленавата-шэры.

У якасці дадатковага пры жаўтавата-шэрым можа служыць фіялетава, пры сінявата-шэрым — светла-карычневый, пры зеленавата-шэрым — вішнёвы, пры жаўтавата-карычневым — шаравата-фіялетава, пры чырванавата-карычневым — шаравата-зялёны. Для аддзелкі ў гэтым выпадку прыдатны будзе белы і чорны колер.

З кнігі В. Ваяводзінай і Р. Дубінай
«Апранайцеся з густам».

1. Рабочы касцюм, які складаецца з камбінезона і цёплай курткі. Куртку можна пашыць з водаадштурхоўваючай тканіны. Камбінезон на гумцы.

2. Моднае дэмісезоннае паліто з лёгкага драпу. Рукаў ушыўны, спераду вертыкальныя праразныя кішэні.

3. Сукенка для дзяўчынкі-падлетка з шарсцяной тканіны. Адрасная па лініі таліі. Спадніца закладзена ў складку, мяккі свабодны ліф заканчваецца кляпанамі.

4. Сукенка-касцюм з лёгкай шарсцяной тканіны. Спадніца закладзена ў вялікія складкі. Блуза ў выглядзе джэмпера, без засцежкі.

5. Зручны камплект для дзяўчынкі-падлетка. Ён складаецца са спадніцы, блузы і жакета. Спадніца ў складку. Жакет цёмнага колеру ў тон спадніцы і блузы.

6. Маладзёжнае дэмісезоннае паліто. Прамога крою, свабоднае, з вялікімі накладнымі кішэнямі. Пояс падкрэслівае зніжаную лінію таліі.

КАПУСТА СМАЖАНАЯ

Белакачанную капусту нарэжце на шашкі і на 5—10 минут пакладзіце ў вар, затым дастаньце з вады, пакладзіце ў друшляк і дайце сцячы вадзе. Капусту абсмажце, заліце яйкам і запячыце ў духоўцы.

На адзін-паўтара кілаграма капусты 2 яйкі, 6 сталовых лыжак сметанковага масла.

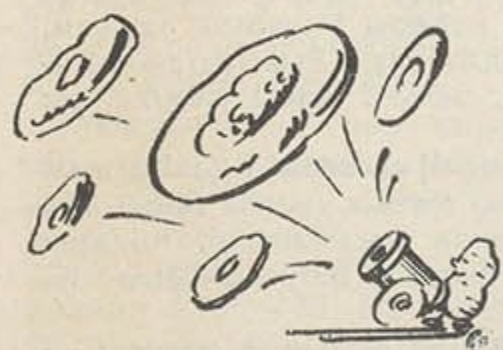

БУЛЬБЯНЫЯ ВАТРУШКІ

У гарачую працёртую бульбу пакладзіце сырыя яйкі (крыху пакінуўшы на змазку), соль і старанна перамяшайце. Бульбяную масу раскачайце і нарэжце на кружкі (2—3 шт. на порцыю), пакладзіце іх на бляху, змазаную маслам. У сярэдзіне кожнага кружка зрабіце паглыбленне, у якое пакладзіце фарш з тварагу. Для прыгатавання фаршу тварог пратрыце, пакладзіце ў яго сырыя яйкі, ванілін, соль, цукар і ўсё старанна перамяшайце.

Ватрушкі змажце яйкам і запячыце ў духоўцы.

На 8 бульбін 2 яйкі. Для фаршу: 8 сталовых лыжак тварагу, 2 сталовыя лыжкі цукру, 2 яйкі, 3 сталовыя лыжкі смятаны, соль, ванілін па смаку, 2 сталовыя лыжкі сметанковага масла.

АЛАДКІ СА СВЕЖАЙ КАПУСТЫ З МЯСАМ

Падрыхтаваную свежую капусту дробна пасячыце, абварыце, дадайце малака, масла і прыпусціце да гатоўнасці.

КУЛІНАРЫЯ

Ялавічыну парэжце дробнымі кубікамі, пасаліце, абсмажце да палавіны гатоўнасці, заліце мясным булёнам, дадайце пасераваную рэпчатую цыбулю, моркву і тушыце да гатоўнасці. Затым мяса прапусціце праз мясарубку і змяшайце з прыпусчанай капустай.

Пшанічную муку размяшайце з малаком, злучыце з капустай і мясам, уліце збітыя яечныя бялкі, яшчэ раз асцярожна перамяшайце. З атрыманай масы спячыце аладкі.

Пры падачы на стол паліце смятанай.

Капусты 500 г, мяса 300 г, паўшклянкі малака, 2 яйкі, 2 сталовыя лыжкі пшанічнай мукі, 2 цыбуліны, 1 морквіна, паўшклянкі смятаны.

ПІРОЖНАЕ З ЯБЛЫКАМІ

Замясціце цеста: муку прасеяць, пасячы масла з мукой, дадаць яйка, жаўткі, смятану. Гатовае цеста пакласці ў міску, пасыпаную мукой, вынесці на 12 гадзін у прахладнае месца. Яблыкі прамыць, абабраць, нарэзаць на палавінкі, выняўшы асяродак.

Цеста раскачаць таўшчынёй 1/2 см, нарэзаць квадратамі са стараной 10 см. На сярэдзіну квадратаў пакласці палавінкі яблыкаў, пакласці ў іх па паўлыжачкі густога джэму або варэння. Вуглы квадратаў старанна зліпіць над яблыкамі так, каб яны былі прыкрыты. Уставіць у гарачую духавую шафу і выпякаць каля 20—30 минут да светла-залацістага колеру. Выцягнуць, гарачыя абсыпаць цукровай пудрай з ваніллю.

рачыя абсыпаць цукровай пудрай з ваніллю.

250 г мукі вышэйшага гатунку, 225 г масла, 1 яйка, 2 сырыя жаўткі, 100 г смятаны, 600 г яблыкаў, 60 г цукровай пудры для абсыпкі, ваніль, 150 г джэму.

КВАШАННЕ КАПУСТЫ

Для квашання на зіму бярыце зімовыя гатункі белакачаннай капусты. Капусту можна заквашваць у бочках (лепш за ўсё з цвёрдых парод дрэва: калі бочка цяжэ, яе робяць воданепранікальнай пры дапамозе парафіну), у керамічных гаршках або шкляных слоіках. Тару старанна мыюць і ашпарваюць варам.

1. Качаныя капусты ачысціць, прамыць і нашаткаваць.

2. Нашаткаваную капусту перамяшаць з прыправамі, узяўшы на 10 кг капусты 200 г белай солі, 20 г кмену, 10 г насення кропу.

Каб капуста была смачнейшая, можна яшчэ дадаць 250 г нашаткаванай морквы, 50 г нарэзаных яблыкаў і некалькі лаўро-

вых лісткоў (усё — з разліку на 10 кг капусты).

3. Капусту складаць у бочку або пасудзіну, старанна трамбууючы драўляным таўкачом. Калі пры гэтым выдзеліцца вельмі многа соку, можна лішняе зліць. Накладваць не даверху, каб сок, які выдзеліцца пры броджэнні, не пераліваўся цераз край пасудзіны.

4. Зверху пакласці на капусту пракіпачоны шматок палатна, а затым драўляны круг, добра вымыты і ашпараны. Круг прыціснуць абмытым каменем.

5. Пасудзіну з капустай паставіць у цёплае месца (каля 13°) на 1—2 дні ў залежнасці ад аб'ёму пасудзіны.

6. Перанесці пасудзіну ў прахладнае месца, напрыклад, у склеп з тэмпературай 8—10°, для далейшага закісання. У першыя дні неабходна некалькі разоў праткнуць капусту чыстым драўляным калом, каб аблегчыць працэс броджэння і выхад газаў.

Трэба сачыць за тым, каб паверхня капусты была заўсёды пакрыта сокам, у праціглым выпадку капуста хутка плеснее ці загінае. Калі пры закісанні выдзелілася вельмі мала соку, трэба даліць расол (на 1 літр гатаванай вады 20 г солі).

М О Д Ы

1. Прыгожая, скромная сукенка з лёгкай шэрсці або штапельнай шатландкі. Рукаў ушыўны, спадніца ў вялікую складку. Вельмі модны каўнер, які завязваецца галштукам.

2. Сукенка-халат з набіўной баваўнянай тканіны, аздобленай гладкафарбаваным кантам цямнейшага колеру. Полачкі выкраены разам з вялікім каўняром, ушыўныя рукавы — з варотамі. Вялікія накладныя кішэні з адлётнымі краямі. Сукенку-халат можна зрабіць з поясам.

3. Камплект строгай формы. Сарафан выканан з шарсцяной трыко ці пальтовай тканіны. Ліф зашпіляецца да самага верха на гузікі. Спераду на спадніцы апрацаваны вертыкальныя прарэзныя кішэні, ззаду — нізка застрочана аднабаковая складка. Пры жададзены спадніцу можна расшырыць уніз. Блуза са штапелью або кашаміру ў тон сарафана, з доўгімі ўшыўнымі рукавамі, на манжэце. Гэты сарафан падыходзіць і для жанчыны з поўнай фігурай.

4. Вельмі прыгожая сукенка-касцюм з шарсцяной тканіны з поясам крыху ніжэй таліі. Такі касцюм зручны для носкі, бо можна для разнастайнасці надзяваць спадніцу з іншымі блузамі.

5. Зімовае паліто, якое адпавядае апошняй моднай лініі: паліто вузейшае ў плячах, унізе расшыраецца. Каўнер з карычневай цыгейкі.

6. Шарсцяная сукенка для дзяўчынкі дашкольнага ўзросту. Свабодная, раскошаная, з адрэзнымі бачкамі спераду і на спіне. Па лініі злучэння бачкоў з пераднімі і заднімі палотнішчамі сукенкі размешчаны сустрэчныя складкі. Адрэзны каўнер і вонкавыя лініі складак аздоблены вышыўкай і банцікамі ці толькі банцікамі. Засцежка спераду пад складкай.

Адказны рэдактар А. П. УС. Рэдакцыйная калегія: М. Н. БАСТОК, А. С. ВАСІЛЕВІЧ, Т. Ц. ДЗМІТРЫЕВА, М. А. ЖЫДОВІЧ, Р. У. КУДРЭВІЧ, М. М. ТУР, В. І. ФІЛПАВА, В. А. ЧАРНЯУСКАЯ.

АТ 14789.

Журнал «Работница и крестьянка» на беларусском языке. Издание ЦК КП Белоруссии.

Падпісана да друку 1/IX-62 г.

Адрас рэдакцыі: Мінск, Ленінскі праспект, 77. Тэлефоны:

адказн. рэдактара — 3-17-51, адказн. сакратара — 3-38-14, аддзелаў прамысловасці, сельскай гаспадаркі і культуры — 3-38-24

Друкарня выдавецтва «Звязда», Мінск. Цана 18 кап. Дадатак — выкрайка. Друк. арк. 3. Аўт. арк. 4. Тыраж 192.753. Зак. 470.

Праці рэспублікі

Дзесяць гадоў працуе тынкоўшчыцай Ганна Васільеўна Калітуха. Колькі новых кватэр аздаблялі яе рукі! Яе праца атрымала высокую ацэнку — яна ўзнагароджана ордэнам Працоўнага Чырвонага Сцяга.

На здымку: член брыгады камуністычнай працы, тынкоўшчыца будаўнічага трэста № 9 горада Віцебска Ганна Васільеўна Калітуха.

Фота У. Дагаева.

На гомельскім заводзе «Электраапаратура» асвойваецца вытворчасць секцыі кіравання падоўжна-фрэзерным станком. Такія станкі выпускае завод імя Кастрычніцкай рэвалюцыі ў Мінску. На здымку: кантралёр новай дэіа Міхаленка за праваркай станцыі кіравання.

Фота П. Нікіціна.

Мінскія трактарабудаўнікі ствараюць новыя ўзоры машын, уносячы тым самым свой вялікі ўклад у справу ўздыму сельскай гаспадаркі. Нядаўна тут нарадзіўся новы трактар — «MTZ-50-K».

Фота Ул. Лупейкі.

Калгасы і саўгасы рэспублікі працягваюць продаж збожжа новага ўраджаю дзяржаве. На здымку: сушка збожжа сушылкай «ЗСПК-8» на рэчыцкім мелякамбінаце № 2.

Фота Ч. Мезіна.

Аляксандра Рыгораўна Волкава паспяхова авалодала майстэрствам электразваркі. Звараныя ёю канструкцыі заўсёды атрымліваюць высокія ацэнкі. Аляксандра Рыгораўна штодня выконвае па паўтары нормы. Ёй прысвоена ганаровае званне ударніка камуністычнай працы.

На здымку: электразваршчыца Мінскага завода зборнага жалезабетону А. Р. Волкава.

Фота І. Дародных.

На першай старонцы вокладкі фотазціуд М. Мінковіча «У школу».

Magpie

1514 J